

---

Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου  
προσώπου τῷ κύκλῳ  
τῆς Σελήνης

---

Πλούταρχος

1778

IMPENSIS GOTTHELF THEOPHIL GEORGI

INTERNET ARCHIVE ONLINE EDITION

CC Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0

## 1 Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης<sup>1</sup>

Ο μὲν τοῦν Σύλλας<sup>2</sup> ταῦτα εἶπε. τῷ γὰρ ἐμῷ μύθῳ προσήκει, κἀκεῖθ' ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τι πρὸς τὰς ἀνά χεῖρα ταύτας καὶ διὰ στόματος πᾶσι δόξας περὶ τοῦ προσώπου τῆς σελήνης προσανακρούσασθαι· πρῶτον ἡδέως ἂν μοι δοκῶ πυθέσθαι. Τί δ' οὐκ ἐμέλλμεν (εἶπον) ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις ἀπορίας ἐπ' ἐκείνους ἀπωσθέντες; ὥς γὰρ οἱ ἐν νοσήμασι χρονίοις πρὸς τὰ κοινὰ βοηθήματα καὶ τὰς συνήθεις διαίτας ἀπειπόντες, ἐπὶ καθαρμούς καὶ περιήματα καὶ ὀνείρους τρέπονται, οὕτως ἀναγκαῖον ἐν δυσθεωρήτοις καὶ ἀπόροις σκέψεσιν, ὅταν οἱ κοινοὶ καὶ ἔνδοξοι καὶ συνήθεις λόγοι μὴ πείθωσι, πειρᾶσθαι τῶν ἀτοπωτέρων, καὶ μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἐπάδειν ἀτεχνῶς ἑαυτοῖς τὰ τῶν παλαιῶν, καὶ διὰ πάντων τάληθές ἐξελέγχειν. ὁρᾷς

<sup>1</sup>Neque hic, neque alibi, ubi tot lacunae sunt, tot defectus, tot mendae, iniquus nobis esse debes, Lector, si tua, adeoque nostra etiam voluntate minus praestitimus. Nam neque affingere nostra Plutarco debuimus verba, quod non tam ostentationis est arrogantis, quam temeritatis insolentis; neque ipsius verba, codicum subsidio demto, restitui possunt. Spero tamen, quaedam impedimenta nos, solertibus coniecturis usos, summouisse, ut expeditior multo, atque antehac, huius libri tibi (quod idem in Symposiacis, Erotico, aliisque factum a nobis deprehendere potes) esse queat lectio, id quod te boni consulere par est, nos monuisse opus habuimus. *Xylander.*

<sup>2</sup>Carere initio librum, quod est, esse ἀκέφαλον, non est obscurum: Syllae huius etiam in aliis libris est mentio nostri Plutarchi. *Xylander.*

γὰρ εὐθύς, ὥς ἄτοπος ὁ λέγων, τὸ φαινόμενον εἶδος<sup>3</sup> ἐν τῇ  
σελήνῃ πάθος εἶναι τῆς ὥψεως, ὑπεικούσης τῇ λαμπρότη-  
τι δι' ἀσθένειαν, ὃ ... καλοῦμεν<sup>4</sup> · οὐ συνορῶν, ὅτι πρὸς  
τὸν ἥλιον ἔδει τοῦτο γίνεσθαι μᾶλλον, ὅζυν ἀπαντῶντα  
καὶ πλήκτην, ὥς που καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἐκατέρων ἀπο-  
δίδωσιν οὐκ ἀηδῶς διαφορὰν ·

Ἥλιος ὄξυμελης, ἡδὲ λάϊνα σελήνῃ<sup>5</sup> ·

τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς καὶ ἰλαρὸν καὶ ἄλυπον οὕτω προ-  
σαγορεύσας. ἔπειτα λόγον ἀποδίδους, καθ' ὃν αἱ ἀμυδραὶ  
καὶ ἀσθενεῖς ὥφεις οὐδεμίαν διαφορὰν ἐν τῇ σελήνῃ μορ-

<sup>3</sup>Pro τὸ φαινόμενον εἶδος Turn. dat τὸ καλούμενον πρόσωπον.

<sup>4</sup>ὃ \* καλοῦμεν] Forte ὃ ἀμβλυώττειν καλοῦμεν. Xylander. Ex Turn.  
affertur: ὅπερ ἀνάκλασιν, vel ἀνακλᾶσθαι, καλοῦμεν.

<sup>5</sup>ἡ δὲ λάϊνα σελήνῃ] Versum corrigere vix ausim, etsi fortasse pro  
ἡ δὲ scriptum fuit a poëta ἡ δ' αὖ, vel ἡδ' αὖ: sed pro λάϊνα, minime  
dubium est, legendum esse Ἰλάειρα. [et sane Turn. et Vulc. dant  
ἡ δὲ ἰλάειρα] Lunae enim nomen est Ἰλάειρα, quod non Hesychius  
modo annotauit, sed etiam versus exstat Empedoclis in Simplicii in  
Aristotelis Physica commentariis:

Ἡ δὲ Φλόξ Ἰλάειρα μίνυνθα δίης τυχε γαίης.

*Obtigit et flammae lunari portio terrae.*

Iam Apollodorus bibliothecae lib. 3. Phoeben et Ilairam Leucippi et  
Philodices, Inachi filiae, filias facit: quarum hanc Castor, illam Pollux  
duxerit uxorem: quod idem est apud Scholiasten Homeri Iliad. γ. ad  
versum 243. Atqui Phoeben vocari Lunam notissimum est, minimeque  
fallit, poëtarum fabulis etiam astronomica fuisse antiquius involuta.  
Quid quod Plutarchus ἐτυμολογῶν hoc loco, Lunae nomen παρὰ τὸ  
ἰλαρὸν deducit? Non ergo iam *saxeam lunam*, sed *renidentem et  
suaviter fulgentem*, habent lectores: restitutamque sibi Empedoclis  
sententiam: et ὄξυβελῆς suspicor, non ὄξυμελῆς, legendum. Xylander.  
ὄξυβελῆς dant etiam Turn. et Vulc.

φῆς ἐνορῶσιν, ἀλλὰ λεῖος αὐταῖς ἀντιλάμπει καὶ περίπλε-  
ως αὐτῆς ὁ κύκλος. οἱ δ' ὅξυ καὶ σφοδρὸν ὀρῶντες, ἐξ-  
ακριβοῦσι μᾶλλον, καὶ διαστέλλουσιν ἐκτυπούμενα τὰ  
εἶδη τοῦ προσώπου, καὶ τῆς διαφορᾶς ἄπτονται σαφέστε-  
ρον. ἔδει γὰρ (οἶμαι) τούναντίον, εἵπερ ἠττωμένου τὰ<sup>6</sup> ...  
ὄμματος ἐποίεις τὴν φαντασίαν. ὅπου τὸ πάσχον ἀσθενέ-  
στερον εἶναι, τὸ φαινόμενον. ἢ δ' ἀνωμαλία καὶ παντάπα-  
σιν ἐλέγχει τὸν λόγον. οὐ γάρ ἐπὶ συνεχοῦς σκιᾶς καὶ  
συγκεχυμένης ὄψις. ἀλλ' οὐ φαύλως ὑπογράφων ὁ Ἀγη-  
σιάνας<sup>7</sup> εἴρηκε ·

Πᾶσα μὲν ἦδε πέριξ πυρὶ λάμπεται, ἐν δ' ἄρα μέσση ...  
Γλαυκότερον κυάνοιο φαίνεται ἢ ὅτε κοῦρος<sup>8</sup>

Ὅμμα, καὶ ὑγρὰ μέτωπα. τὸ δ' ἐρεύθει ἅντα ἔοικεν ·  
ὄντως γὰρ ὑποδύεται περιόντα<sup>9</sup> τοῖς λαμπροῖς τὰ σκιερά.  
καὶ πιέζει πάλιν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποκοπτόμενα · καὶ ὅλως  
πέπλεκται δι' ἀλλήλων · ... γραφκὴν τὴν δια ... εἶναι<sup>10</sup>  
τοῦ σχήματος ... καὶ πρὸς Κλέαρχον,<sup>11</sup> ὃ Ἀριστοτέλης,  
οὐκ ἀπιθάνως ἐδόκει λέγεσθαι τὸν ὑμέτερον. ὑμέτερος  
γὰρ ἀνὴρ ὁ Ἀριστοτέλης, τοῦ παλαιοῦ γεγονὼς συνήθης,

<sup>6</sup>Ex Turn. affertur τοῦ ὄμματος.

<sup>7</sup>ὁ Ἡγησιάνας Turn. et Vulc.

<sup>8</sup>In his versibus pro κοῦρος legi κούρης, et τὸ δ' ἅντα ἔοικεν  
ἐρεύθει: quanquam valde dubito de voce ἐρεύθει. Xylander. Pro κοῦ-  
ρος Turn. et Vulc. dant κούρου.

<sup>9</sup>περιόντα Turn. et Vulc.

<sup>10</sup>Ex Turn. et Vulc. citatur: διαγραφικὴ νῆ Δία τοῦ σχήματος.

<sup>11</sup>Κλίταρχον Ald. Κλίταρχον Turn.

εἰ καὶ πολλὰ τοῦ Περιπάτου παρέτρεψεν. ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Ἀπολλωνιάδου τὸν λόγον, καὶ, τίς ἦν ἡ δόξα τοῦ Κλεάρχου, διαπυθομένου · Παντὶ μᾶλλον (ἔφην) ἀγνοεῖν, ἢ σοι, προσῆκόν ἐστι λόγον, ὥσπερ ἀφ' ἐστίας τῆς γεωμετρίας ὀρμώμενον. λέγει γὰρ ἀνὴρ, εἰκόνας ἐσοπτρικὰς εἶναι καὶ εἰδῶλα τῆς μεγάλης θαλάσσης, ἐμφαινόμενα τῇ σελήνῃ τὸ καλούμενον πρόσωπον. ἢ τε γὰρ ἵτυς<sup>12</sup> ἀνακλωμένη πολλαχόθεν ἄπτεσθαι τῶν οὐ κατ' εὐθυωρίαν ὀρωμένων πέφυκεν, ἢ τε πανσέληνος αὐτὴ πάντων ἐσόπτρων ὁμαλότητι καὶ στιλπνότητι κάλλιστόν ἐστι καὶ καθαρώτατον. ὥσπερ οὖν τὴν<sup>13</sup> ... οἴεσθε ὑμεῖς ἀνακλωμένης ἐπὶ τὸν ἥλιον τῆς ὄψεως ἐνοραῖσθαι τῷ νέφει λαβόντι νοτεράν ἡσυχῇ λειότητα καὶ ... ξιν,<sup>14</sup> οὕτως ἐκεῖνος ἐνοραῖσθαι τῇ σελήνῃ τὴν ἔξω θάλασσαν, οὐκ ἐφ' ἧς ἐστι χώρας, ἀλλὰ ὅθεν ἡ κλάσις ἐποίησε τὴν ὄψιν,<sup>15</sup> τὴν ἐπαφὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἀνταύγειαν · ὥς που πάλιν ὁ Ἀγησιάνναξ εἴρηκεν ·

Ἦ πόντου μέγα κῦμα καταντία<sup>16</sup> κυμαίνοντος,  
Δείκελον ἰνδάλλοιτο πυριφλεγέθοντος ἐσόπτρου.

<sup>12</sup>Pro ἵτυς dant ὄψις Turn. et Vulc.

<sup>13</sup>ὥσπερ οὖν τὴν \*] Pro asterisco sufficit ἱριν. *Xylander*. Et hanc vocem sane addunt Turn. et Vulc. e quorum posteriore affertur etiam πῆξιν pro ἱριν.

<sup>14</sup>Pro καὶ \* ξιν potest legi καὶ σύντηξιν. *Xylander*. Ex Turn. affertur καὶ τῆξιν, vel πῆξιν.

<sup>15</sup>τῆς ὄψεως Turn.

<sup>16</sup>κατ' ἀντία, duobus vocab. Turn. et Vulc.

πεισθεῖς<sup>17</sup> ὅν ὁ Ἀπολλωνίδης · Ὡς ἴδιον (εἶπε) καὶ καινὸν ὅλως τὸ σκευώρημα τῆς δόξης. τόλμαν δέ τινα καὶ μοῦσαν ἔχοντος ἀνδρός, ἀλλὰ πῇ<sup>18</sup> τὸν ἔλεγχον αὐτῷ προσῆγε. Πρῶτον μὲν (εἶπον) εἰ<sup>19</sup> μία φύσις τῆς ἔξω θαλάσσης ἐστὶ, σύρρουν καὶ συνεχὲς πέλαγος, ἢ δ' ἐμφασις οὐ μία τῶν ἐν τῇ σελήνῃ μελασμάτων, ἀλλ' οἷον ἰσθμοὺς ἔχουσα, τοῦ λαμπροῦ διαιρουῖντος καὶ διορίζοντος τὸ σκιερὸν · ὅθεν ἐκάστου τόπου χωρισθέντος, καὶ πέρας ἴδιον ἔχοντος, αἱ τῶν φωτεινῶν ἐπιβολαὶ τοῖς σκοτεινοῖς ὕψους<sup>20</sup> εἰκόνα καὶ βάθος λαμβάνουσαι τὰς περὶ τὰ ὄμματα καὶ τὰ χεῖλη εἰκόνας φαινομένας ὁμοιότατα διετύπωσαν · ὥστ' ἢ πλείονας ἔξω θαλάσσης ὑποληπτέον ἰσθμοῖς τισι καὶ ἡπείροις ἀπολαμβανομένας, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον καὶ ψεῦδος, ἢ μιᾶς οὔσης, οὐ πιθανόν<sup>21</sup> εἰκόνα διεσπασμένην οὕτως ἐμφαίνεσθαι. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐρωτᾶν ἀσφαλέστερόν ἐστιν, ἢ ἀποφαίνεσθαι, σοῦ παρόντος, εἰ, τῆς οἰκουμένης εὖρος ἐχούσης<sup>22</sup> καὶ μῆκος, ἐνδέχεται πᾶσαν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς σελήνης ὄψιν ἀνακλωμένην ἐπιγιγνάνειν τῆς θαλάσσης καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ μεγάλῃ θαλάττῃ πλέουσι νῆ Δία καὶ οἰκοῦσιν, ὥσπερ Βρεττανοῖς. καὶ ταῦτα μὴδὲ τῆς γῆς, ὡς ἔφατε, πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς

<sup>17</sup>Pro πεισθεῖς Xylander vult legi ἡσθεῖς.

<sup>18</sup>Pro πῇ Turn. et Vulc. dant σὺ, et pro προσῆγε, πρόσαγε.

<sup>19</sup>Pro εἰ Turn. exhibet ὅτι.

<sup>20</sup>ὕψους Ald. et Bas.

<sup>21</sup>πιθανὴν Ald. et Bas.

<sup>22</sup>Pro ἐχούσης dant ἴσης Ald. et Bas.

σελήνης κέντρου λόγον ἐπεχούσης. Τουτί μὲν οὖν (ἔφ-  
ην) σὸν ἔργον ἐπισκοπεῖν. τὴν δὲ πρὸς τὴν σελήνην ἢ  
τῆς ὄψεως κλάσιν, οὐκέτι σὸν, οὐδὲ Ἰππάρχου. καίτοι  
γε, φίλε πρίαμ<sup>23</sup> ... ἀλλὰ πολλοῖς οὐκ ἀρέσκει φυσιο-  
λογῶν περὶ τῆς ὄψεως. αὐτὴν ὁμοπαθῇ<sup>24</sup> κρᾶσιν ἴσχειν  
καὶ σύμπηξιν εἰκὸς ἐστὶ μᾶλλον, ἢ πληγὰς τινὰς καὶ  
ἀποπηδήσεις, οἷας ἐπλαττε τῶν ἀτόμων Ἐπίκουρος. οὐκ  
ἐθελήσει δὲ (οἶμαι) τὴν σελήνην ἐμβριθὲς ὑποθέσθαι σῶ-  
μα καὶ στερεὸν ὑμῖν ὁ Κλέαρχος, ἀλλ' ἄστρον αἰθέριον  
καὶ φωσφόρον, ὡς φατέ,<sup>25</sup> τοιαύτη τὴν ὄψιν, ἢ θραύσιν<sup>26</sup>  
προσῆκει καὶ ἀποστρέφειν, ὥστ' οἷχεσθαι τὴν ἀνάκλα-  
σιν. εἰ δὲ προσδεῖται τις ἡμᾶς, χρησόμεθα, πῶς μόνον  
πρόσωπόν ἐστιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸ τῆς θαλάσσης ἔσοπ-  
τρον, ἄλλω δ' οὐδενὶ τῶν τοιούτων ἀστέρων ἐνοράται.  
καίτοι τό γ' εἰκὸς ἀπαιτεῖ, πρὸς ἅπαντας, ἢ πρὸς μὴθένα  
τούτων, πάσχειν τὴν ὄψιν · ἀλλ' ... πρὸς τὸν Λεύκιον ἐφ'  
ῶν<sup>27</sup> ἀποβλέψας, ὃ πρῶτον ἐλέχθη τῶν ἡμετέρων, ὑπόμ-  
νησον. καὶ ὁ Λεύκιος · Ἀλλὰ μὴ δόξωμεν (ἔφη) κομιδῇ  
προπηλακίζειν τὸν Φαρνάκην, οὕτω τὴν Στωϊκὴν δόξαν

<sup>23</sup>Φίλε πρίαμ. \*] Legendum videtur Φίλε Λαμπρία, πολλοῖς: et verti potuisse sine asterisco: *Quanquam hic, mi Lampria, multis. Xylander.* Ex Turn. et Vulc. citatur Φίλε Πρίαμε, vel Λαμπρία.

<sup>24</sup>ἢν ὁμοιοπαθεῖν affertur ex Turn. et Vulc.

<sup>25</sup>Pro ὡς Φατέ sententia videtur subiicere ᾧ οὐ Φατέ. *Xylander.*

<sup>26</sup>θραύειν Turn. et Vulc.

<sup>27</sup>Pro ἐφ' ῶν (ut videtur: non enim accurate indicatur, ad quam vocem haec lectio pertineat) dant εἶπον Turn. et Vulc.

ἀπροσάντητον ὑπερβαίνοντες, εἰπὶ δὴ τι πρὸς τὸν ἄνδρα, πάντως<sup>28</sup> ἀέρος μίγμα καὶ μαλακοῦ πυρὸς ὑποτιθέμενον τὴν σελήνην, εἴτα οἶον ἐν γαλήνῃ φρίκης ὑποτρεχούσης φάσκοντα τοῦ ἀέρος διαμελαίνοντος ἔμφασιν γίνεσθαι μορφοειδῇ ... χρηστῶς γε (εἶπον) ᾧ Λεύκιε, τὴν ἀτοπίαν εὐφήμοις περιαμπέχεις ὀνόμασιν. οὐχ οὕτω δὲ ὁ ἐταῖρος ἡμῶν, ἀλλ', ὅπερ ἀληθὲς ἦν, ἔλεγεν, ὑποπιέζειν αὐτοὺς τὴν σελήνην, σπίλων καὶ μελασμῶν ἀναπιμπλάντας, ὁμοῦ μὲν Ἄρτεμιν καὶ Ἀθηνὰν ἀνακαλοῦντας, ὁμοῦ δὲ σύμμιγμα<sup>29</sup> καὶ φύραμα ποιοῦντας ἀέρος ζοφεροῦ καὶ πυρὸς ἀνθρακώδους, οὐκ ἔχουσιν ἔξαψιν, οὐδ' αὐγὴν οἰκείαν, ἀλλὰ δυσκρινὲς τι σῶμα τυφόμενον ἀεὶ καὶ πυρίκαυστον ὥσπερ τῶν κεραυνῶν τοὺς ἀλαμπεῖς καὶ ψολόεντας ὑπὸ τῶν ποιητῶν προσαγορευομένους. ὅτι μέντοι πῦρ ἀνθρακῶδες, οἶον οὗτοι τὸ τῆς σελήνης ποιοῦν, οὐκ ἔχει διαμονήν, οὐδὲ σύστασιν, ὅλως, ἐὰν μὴ στερεᾶς ὕλης καὶ στεγούσης ἅμα καὶ τρεφούσης ἐπιλάβηται, βέλτιον οἶμαι συνορᾶν ἐνίων φιλοσόφων τοὺς ἐν παιδιᾷ λέγοντας, τὸν Ἥφαιστον εἰρῆσθαι χολὸν, ὅτι τὸ πῦρ ζύλων χωρὶς, ὥσπερ οἱ χολοὶ βακτηρίας, οὐ πρόεισιν. εἰ οὖν ἡ σελήνη πῦρ ἐστὶ, πόθεν αὐτῇ τοσοῦτος ἐγγέγονεν ἀήρ · ὁ γὰρ ἄνω καὶ κύκλῳ φερόμενος οὕτοσί τίποτος, οὐκ ἀέρος, ἀλλὰ κρείττονος οὐσίας, καὶ πάντα λεπτύνειν καὶ συνεξάπ-

<sup>28</sup>παντὸς Ald. et Bas.

<sup>29</sup>σύμμιγα Ald. et Bas.

τειν φύσιν ἐχούσης ἐστίν. εἰ δὲ γέγονε, πῶς οὐκ οἴχεται μεταβάλλων εἰς ἕτερον εἶδος, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαιθερωθεὶς, ἀλλὰ σώζεται, καὶ συνοικεῖ πυρὶ τοσοῦτον χρόνον, ὥσπερ ἦλος ἀραρὼς τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ μέρεσι καὶ συγγεγομφωμένος. ἀραιῶ μὲν γὰρ ὄντι καὶ συγκεχυμένῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ σφάλλεσθαι, προσήκει. συμπεπηγέναι δ' οὐ δυνατόν ἀναμεμιγμένον πυρὶ, καὶ μήτε ὕγροῦ μετέχοντα, μήτε γῆς, οἷς μόνοις ἀήρ συμπήγνυσθαι πέφυκεν. ἡ δὲ ῥύμη καὶ τὸν ἐν λίθοις ἀέρα, καὶ τὸν ἐν ψυχρῷ μολίβδῳ, συνεκκᾶει · μήτι γε δὴ τὸν ἐν πυρὶ δινουμένῳ<sup>30</sup> μετὰ τάχους τοσοῦτου. καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ δυσκολαίνουσι, πάγον ἀέρος χαλαζώδη ποιοῦντι τὴν σελήνην, ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας περιεχόμενον. αὐτοὶ δὲ τὴν σελήνην, σφαῖραν οὖσαν πυρὸς, ἀέρα φασὶν ἄλλον ἄλλη διεσπασμένον περιέχειν, καὶ ταῦτα, μήτε ῥήξεις ἔχουσιν ἐν ἑαυτῇ, μήτε βάθη καὶ κοιλότηας, (ἄπερ οἱ γεώδη ποιοῦντες ἀπολείπουσιν) ἀλλὰ ἐπιπολῆς δηλονότι τῇ κυρτότητι ἐπικείμενον. τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ πρὸς διαμονὴν ἄλογον, καὶ πρὸς θέαν ἀδύνατον ἐν ταῖς πανσελήνοις. διορίσασθαι γὰρ οὐκ ἔδει μέλανα καὶ σκιερὸν, ἀλλ' ἀμαυροῦσθαι κρυπτόμενον, ἢ συνεκλάμπειν, ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλαμβανομένης τῆς σελήνης. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁ μὲν ἐν βάθεσι καὶ κοιλώμασι τῆς γῆς, οὗ μὴ δίεισιν αὐγῇ,<sup>31</sup> διαμένει σκιώδης

<sup>30</sup>Δυνομένῳ Ald. et Bas. δινούμενον Turn. et Vulc.

<sup>31</sup>Pro αὐγῇ dant αὐτῇ Ald. et Bas.

καὶ ἀφώτιστος · ὁ δ' ἔξωθεν τῇ γῇ περικεχυμένος, φέγ-  
γος ἴσχει καὶ χροάν ἀύγοειδῇ. πρὸς πᾶσαν μὲν γὰρ ἐστι  
ποιότητα καὶ δύναμιν εὐκέρastos ὑπὸ μανότητος · μά-  
λιστα δὲ φωτὸς ἂν ἐπιφαύσῃ μόνον, ὥς φατέ, καὶ θίγῃ,  
διόλου τρεπόμενος ἐκφωτίζεται. ταῦτό οὖν τοῦτο καὶ τοῖς  
εἰς βάθη τινὰ καὶ φάραγγας συνωθοῦσιν ἐν τῇ σελήνῃ  
τὸν ἀέρα κἂν καλῶς ἔοικε βοηθεῖν, ὑμᾶς τε διεξελέγχει  
τοὺς ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς οὐκ οἶδα ὅπως μινύοντας αὐτῆς  
καὶ συναρμόζοντας τὴν σφαῖραν. οὐ γὰρ οἷόν τε λείπεσ-  
θαι σκιὰν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ὅταν ὁ ἥλιος ἐπιλάμπῃ  
τῷ φωτὶ πᾶν, ὅποσον καὶ ἡμεῖς ἀποτεμνόμεθα τῇ ὄψει  
τῆς σελήνης. καὶ ὁ Φαρνάκης, ἔτι μοῦ λέγοντος · Τοῦτο  
ἐκεῖνο πάλιν (εἶπεν) ἐφ' ἡμᾶς ἀφίκται τὸ περίακτον ἐκ  
τῆς Ἀκαδημίας, ἐν τῷ πρὸς ἐτέρους λέγειν, διατρίβον-  
τας ἐκάστοτε μὴ παρέχειν ἔλεγχον, ὧν αὐτοὶ λέγουσιν ·  
ἀλλ' ἀπολογουμένοις δεῖ χρῆσθαι, μὴ κατηγοροῦσιν ἂν  
ἐντυγχάνωσιν. ἐμὲ δ' οὖν οὐκ ἐξάξεσθε τήμερον εἰς τὸ δι-  
δόναι λόγον, ὧν ἐπικαλεῖτε τοῖς Στωϊκοῖς, πρὶν εὐθύνας  
λαβεῖν παρ' ὑμῶν, ἄνω τὰ κάτω τοῦ κόσμου ποιούντων.  
καὶ ὁ Λεύκιος γελάσας · Μόνον, (εἶπεν) ὦ τάν, μὴ κρίσιν  
ἡμῖν ἀσεβείας ἐπαγγείλῃς. ὥσπερ Ἀρίσταρχος ᾤετο, δεῖν  
Κλεάνθη τὸν Σάμιον ἀσεβείας προκαλεῖσθαι τοὺς Ἑλλ-  
ηνας, ὥς κινουῖντα τοῦ κόσμου τὴν ἐστίαν, ὅτι φαινόμενα  
σώζειν ἀνὴρ ἐπειράτο, μένειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενος.  
ἐξελίττεσθαι δὲ κατὰ λοξοῦ κύκλου τὴν γῆν, ἅμα καὶ περὶ

τὸν αὐτῆς ἄξονα δινουμένην. ἡμεῖς μὲν οὖν οὐδὲν αὐτοὶ παρ' αὐτῶν<sup>32</sup> λέγομεν. οἱ δὲ γῆν ὑποτιθέμενοι τὴν σελήνην, ὧ βέλτιστε, τί μᾶλλον ἡμῶν ἄνω τὰ κάτω ποιούσι, τὴν γῆν ἰδρυόντων ἐνταῦθα μετέωρον ἐν τῷ ἀέρι, πολλῷ τι νι μείζονα τῆς σελήνης οὔσαν ; ὥς ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς πάθουσιν οἱ μαθηματικοὶ καὶ ταῖς διὰ τοῦ σκιάματος παρόδοις τῆς ἐποχῆς τὸ μέγεθος ἀναμετροῦσιν. ἢ τε γὰρ σκιά τῆς γῆς ἐλάττων ὑπὸ μείζονος τοῦ φωτίζοντος ἀνατείνει, καὶ τῆς σκιᾶς αὐτῆς, λεπτὸν ὄντα<sup>33</sup> ἄνω καὶ στενόν. οὐδ' Ὀμηρον, ὥς φησιν, ἔλαθεν, ἀλλὰ τὴν νύκτα θοήν, ὀξύτητι τῆς σκιᾶς προσηγόρευσεν. ὑπὸ τούτου δ' ὅμως ἀλίσκομένη ταῖς ἐκλείψεσιν ἡ σελήνη τρισὶ μόλις τοῖς αὐτῆς μεγέθεσιν ἀπαλλάττεται. σκόπει δὲ, πόσων ἡ γῆ σεληνῶν ἐστίν, εἰ σκιὰν ἀφήσιν, ἧς<sup>34</sup> ἡ βραχυτάτη πλάτος τρισεληνον. ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ τῆς σελήνης, μὴ πέση, δεδοίκατε. περὶ δὲ τῆς γῆς ἴσως Αἰσχύλος ὑμᾶς πέπεικεν, ὥς ὁ Ἄτλας

Ἔστηκε, κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς  
ὦμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

εἰ τῇ μὲν σελήνῃ κοῦφος ἀήρ ὑποτρέχει, καὶ στερεὸν ὄγκον οὐκ ἐχέγγυος ἐνεγκεῖν, τὴν δε γῆν κατὰ Πίνδαρον ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες περιέχουσι. καὶ διὰ τοῦτο

<sup>32</sup> περὶ αὐτῶν Turn.

<sup>33</sup> Pro ὄντα dant ὄν τὸ, duobus vocab. Turn. et Vulc.

<sup>34</sup> ἧς abest ab Ald. et Bas.

Φαρνάκης αὐτὸς μὲν ἐν ἀδείᾳ τοῦ πεσεῖν τὴν γῆν ἐστίν, οἰκτεῖρει δὲ τοὺς ὑποκειμένους τῇ μεταφορᾷ<sup>35</sup> τῆς σελήνης Αἰθίοπας, ἢ Ταπροθηνούς, μὴ βάρος αὐτοῖς<sup>36</sup> ἐμπέσῃ τοσοῦτον. καίτοι τῇ μὲν σελήνῃ βοήθεια πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν, ἢ κίνησις αὐτῇ, καὶ τὸ ριζῶδες τῆς περιαγωγῆς, ὥσπερ ὅσα ταῖς σφενδόναϊς ἐντεθέντα τῆς καταφορᾶς κώλυσιν ἴσχει τὴν κύκλῳ περιδίνησιν. ἄγει γὰρ ἕκαστον ἢ κατὰ φύσιν κίνησις, ἂν ὑπ' ἄλλου μηδενὸς ἀποστρέφεται. διὸ τὴν σελήνην οὐκ ἄγει τὸ βάρος, ὑπὸ τῆς περιφορᾶς τὴν ῥοπήν ἐκκρουόμενον. ἀλλὰ μάλλον ἴσως λόγον εἶχε θαυμάζειν, μένουσαν αὐτὴν παντάπασιν, ὥσπερ ἡ γῆ, καὶ ἄτρεπτον.<sup>37</sup> νῦν δὲ σελήνη μὲν ἔχει μεγάλην αἰτίαν τοῦ δεῦρο μὴ φέρεσθαι · τὴν δὲ γῆν, ἐτέρας κινήσεως ἄμοιρον οὖσαν, εἰκὸς ἦν μόνῳ τῷ βαρύνοντι μένειν.<sup>38</sup> βαρυτέρα δὲ ἐστὶ τῆς σελήνης, οὐχ ὅσῳ μείζων, ἀλλ' ἔτι μάλλον, ἅτε δὴ διὰ θερμότητα καὶ πύρωσιν ἐλαφρᾶς γεγεννημένης ... ὅλως δ' ἔοικεν, ἐξ ὧν λέγεις, ἡ σελήνη μάλλον, εἰ πῦρ ἐστὶ, γῆς δεῖσθαι καὶ ὕλης, ἐν ἣ βέβηκε καὶ προσπέφυκε, καὶ συνέχει καὶ ζωपुरεῖ τὴν δύναμιν · οὐ γάρ ἐστὶ πῦρ χωρὶς ὕλης διανοηθῆναι σωζόμενον. γῆν δὲ φατέ ὑμεῖς ἄνευ βάσεως καὶ ρίζης διαμένειν. Πάνυ μὲν οὖν, (εἶπεν ὁ Φαρνάκης) τὸν οἰκεῖον καὶ κατὰ φύσιν τόπον ἔχουσιν,

<sup>35</sup>καταφορᾷ Turn.

<sup>36</sup>αὐτῆς Ald.

<sup>37</sup>Post ἄτρεπτον Turn. addit οὖσαν.

<sup>38</sup>Pro μένειν dant κινεῖν Ald. et Bas.

ὥσπερ αὐτὸ τὸ μέσον. οὗτος γάρ ἐστι, περὶ ὃν ἀντερεί-  
δει<sup>39</sup> πάντα τὰ βάρη ῥέποντα, καὶ φέρεται, καὶ συννεύει  
πανταχόθεν. ἢ δ' ἄνω χώρα πᾶσα, κἄν τι δέξηται γεῶ-  
δες ὑπὸ βίας ἀναρρίφεν, εὐθύς ἐκθλίβει δεῦρο, μᾶλλον  
δ' ἀφίησιν, ἢ πέφυκεν οἰκεία ῥοπῇ καταφερόμενον. πρὸς  
τοῦτ' ἐγὼ τῷ Λευκίῳ χρόνον ἐγγενέσθαι βουλόμενος ἀνα-  
μιμνησκομένῳ, τὸν Θέωνα καλέσας · Τίς, (ἔφην) ὦ Θέων,  
εἶρηκε τῶν τραγικῶν, ὡς ἰατροὶ πικρὰν πικροῖς κλύζουσι  
φαρμάκοις χολήν ; ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Θέωνος, ὅτι  
Σοφοκλῆς · Καὶ δοτέον (εἶπον) ὑπ' ἀνάγκης ἐκείνοις · φι-  
λοσόφων δ' οὐκ ἀκουστέον, ἂν τὰ παράδοξα παραδόξοις  
ἀμύνεσθαι βούλωνται, καὶ μαχόμενοι πρὸς τὰ θαυμάσια  
τῶν δογμάτων, ἀτοπώτερα καὶ θαυμασιώτερα πλάττωσιν,  
ὥσπερ οὗτοι τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν εἰσάγουσιν. ἢ τί  
παράδοξον οὐκ ἔνεστιν ; οὐχὶ τὴν γῆν σφαῖραν εἶναι, τη-  
λικάυτα βάθη καὶ ὕψη καὶ ἀνωμαλίας ἔχουσιν ; οὐκ ἀντί-  
ποδας οἰκεῖν, ὥσπερ θρίπας, ἢ γαλεώτας, τραπέντα ἄνω  
τὰ κάτω τῇ γῇ προῖσχομένους ; ἡμᾶς δ' αὐτοὺς μὴ πρὸς  
ὀρθὰς βεβηκότας, ἀλλὰ πλαγίους ἐπιμένειν ἀπονεύον-  
τας, ὥσπερ οἱ μεθύοντες ; οὐ μύδρους χιλιοταλάντους  
διὰ βάθους τῆς γῆς φερομένους, ὅταν ἐξίκωνται πρὸς τὸ  
μέσον, ἴστασθαι, μηδενὸς ἀπαντῶντος, μηδὲ ὑπερείδον-  
τος ; εἰ δὲ ῥύμη κάτω φερομένου τὸ μέσον ὑπερβάλλοιεν,

<sup>39</sup> ἀντερείδει Ald. et Bas.

αὐθις ὀπίσω στρέφεσθαι καὶ ἀναπλάττειν<sup>40</sup> ἀπ' αὐτῶν ; οὐ τμήματα δοκῶν ἀποπρισθέντα τῆς γῆς ἐκατέρωθεν μὴ φέρεσθαι κάτω διαπαντός, ἀλλὰ προσπίπτοντα πρὸς τὴν γῆν ἔξωθεν ἴσως διωθεῖσθαι καὶ ἀποκρύπτεσθαι περὶ τὸ μέσον ; οὐ ρεῦμα λάβρον ὕδατος κάτω φερόμενον, εἰ πρὸς τὸ μέσον ἔλθοι σημεῖον, ὅπερ αὐτοὶ λέγουσιν ἀσώματον, ἴστασθαι περικεραυνύμενον κύκλῳ περὶ πόλον ἄπαυστον αἰῶραν καὶ ἀκατάπαυστον αἰωρούμενον. οὐδὲ γὰρ ψευδῶς ἓν τούτων βιάσαιτο ἂν τις αὐτὸν εἰς τὸ δυνατόν τῇ ἐπινοίᾳ καταστήσῃ. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὰ ἄνω, κάτω · κἂν πάντα τραπέντα πάλιν εἶναι τῶν ἄχρι τοῦ μέσου κάτω, τῶν δὲ ὑπὸ τὸ μέσον, αὐτὴ πάλιν ἄνω γενομένων. ὥστ', εἴ τις συμπαθείᾳ<sup>41</sup> τῆς γῆς τὸ μέσον αὐτῆς ἔχων σταίῃ περὶ τὸν ὀμφαλὸν ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν ἄνω, καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχειν τὸν αὐτὸν, κἂν μὴ διασκάπτῃ τὸν ἐπέκεινα τόπον ἀνακύπτειν αὐτοῦ τοῦ<sup>42</sup> ... εἶναι καὶ κάτω ἄνωθεν ἔλκεσθαι τὸν ἀνασκαπτόμενον. εἰ δὲ δὴ τούτῳ τις ἀντιβεβηκῶς νοοῖτο, τοὺς ἀμφοτέρων ἅμα πόδας ἄνω γίνεσθαι καὶ λέγεσθαι. τοιούτων μέντοι καὶ τοσούτων παραδόξων λόγων<sup>43</sup> οὐ μὰ Δία πεῖραν, ἀλλὰ θαυματοποιοῦ τινος ἀποσκευὴν καὶ πυλαίαν κατανωτισάμενοι καὶ παρέλκοντες

<sup>40</sup> ἀναπλήττειν Bas. ἀναπίπτειν Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ἀναπάλεσθαι: forte voluit ἀναπάλλεσθαι.

<sup>41</sup> εὐβαθείᾳ Turn.

<sup>42</sup> Ex Turn. et Vulc. citatur αὐτοῦ τὸ μέρος ἄνω.

<sup>43</sup> λογίων Ald. et Bas.

ἐτέρους φασὶ πελάζειν<sup>44</sup> ἄνω τὴν σελήνην, γῆν οὕσαν, ἐνιδρύνοντες οὐχ ὅπου τὸ μέσον ἐστί. καίτοι γε εἰ πᾶν σῶμα ἐμβριθὲς εἰς τὸ αὐτὸ συννεύει, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ μέσον ἀνταρεῖδει πᾶσι τοῖς μορίοις, οὐχ ὥς μέσον οὔσα τοῦ παντός ἢ γῆ μᾶλλον, ἢ ὥς ὄλον, οἰκειώσεται μέρη αὐτῆς ὄντα τὰ βάρη, καὶ τεκμήριον ... ἔσται τῶν ρεπόντων, οὐ τῇ τῆς μεσότητος πρὸς τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρὸς τὴν γῆν κοινωνίας πρὸς καὶ συμφυΐας τοῖς ἀποσπασμένοις αὐτῆς,<sup>45</sup> εἴτα πάλιν καταφερομένοις. ὥς γὰρ ὁ ἥλιος εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει τὰ μέρη, ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ἡ γῆ τὸν λίθον, ὥσπερ ... προσήκοντα δέχεται, καὶ φέρει πρὸς ἐκεῖνον. ὁθεν ἐνοῦται τῷ χρόνῳ καὶ<sup>46</sup> συμφύεται πρὸς αὐτὴν τῶν τοιούτων ἕκαστον. εἰ δέ τι τυγχάνει σῶμα τῇ γῇ μὴ προσενεμημένον ἀπ' ἀρχῆς, μηδ' ἀπεσπασμένον, ἀλλὰ που<sup>47</sup> καθ' αὐτὸ σύστασιν ἔσχεν ἰδίαν καὶ φύσιν, ὥς φαῖεν ἂν ἐκεῖνοι τὴν σελήνην, τί κωλύει χωρὶς εἶναι καὶ μένειν περὶ αὐτὸ, τοῖς αὐτοῦ πεπιεσμένον μέρεσι καὶ συμπεπεδημένον · οὔτε γὰρ ἡ γῆ μέσον οὔσα δείκνυται τοῦ παντός, ἢ τε πρὸς τὴν γῆν τῶν ἐνταῦθα συναίρεσις καὶ σύστασις ὑφηγεῖται τὸν τρόπον, ᾧ μένειν τὰ ἐκεῖ συμπεσόντα πρὸς τὴν σελήνην εἰκὸς ἐστίν. ὁ δὲ πάντα τὰ γεώδη καὶ βαρέα συνελαύνων εἰς μίαν χώραν, καὶ μέρη ποιῶν ἐνός

<sup>44</sup> γελοιάζειν Turn.

<sup>45</sup> ἀπωσμένοις αὐτοῖς Ald. et Bas.

<sup>46</sup> καὶ abest ab Ald. et Bas.

<sup>47</sup> ἀλλὰ τοῦ Ald. et Bas.

σώματος, οὐχ ὁρῶ, διὰ τί τοῖς κούφοις τὴν αὐτὴν ἀνάγκην οὐκ ἀνταποδίδωσιν, ἀλλ' ἐᾷ χωρὶς εἶναι συστάσεις πυρὸς τοσαύτας, καὶ οὐ πάντας εἰς τοῦτο συνάγων τοὺς ἀστέρας σαφῶς<sup>48</sup> οἴεται δεῖν καὶ σῶμα κοινὸν εἶναι τῶν ἄνω φορῶν<sup>49</sup> καὶ φλογοειδῶν ἀπάντων · ἀλλ' ἥλιον μὲν ἀπλέτους μυριάδας ἀπέχειν τῆς ἄνω περιφορᾶς, φατὲ, εἶπεν,<sup>50</sup> ὦ φίλε Ἀπολλωνίδη, καὶ Φωσφόρον ἐπ' αὐτῷ, καὶ Στίλβοντα, καὶ τοὺς ἄλλους πλανήτας, ὑφιεμένους τε τῶν ἀπλανῶν, καὶ πρὸς ἀνέμους<sup>51</sup> ἐν διαστάσεσι μεγάλαις φέρεσθαι · τοῖς δὲ βαρέσι<sup>52</sup> καὶ γεώδεσιν οὐδεμίαν οἴεσθαι τὸν κόσμον εὐρυχωρίαν παρέχειν ἐν ἑαυτῷ καὶ διάστασιν. ὁρᾶτε, ὅτι γελοῖόν ἐστιν, εἰ γῆν οὐ φήσομεν εἶναι τὴν σελήνην, ὅτι τῆς κάτω χώρας ἀφέστηκεν, ἄστρον δὲ φήσομεν, ὁρῶντες ἀπωσμένην τῆς ἄνω περιφορᾶς μυριάσι σταδίων τοσαύταις, ὥσπερ βυθὸν τινα καταδεδυκυῖαν. τῶν μὲν γ' ἀστρων κατωτέρω τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον οὐκ ἂν τις εἴποι μέτρον, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν ἡμᾶς τοὺς μαθηματικούς ἐκλογιζομένους οἱ ἀριθμοί. τῆς δὲ γῆς τρόπον τινὰ

<sup>48</sup>Pro σαφῶς dant ἀφῶς Turn. et Vulc. et paulo inferius post εἶναι iidem inserunt καὶ.

<sup>49</sup>Pro τῶν ἄνω φορῶν Ald. et Bas. dant τῶν ἀναφορῶν, unde Xylander ita annotat: τῶν ἀναφορῶν] Hanc vocem non probō, reponendumque suspicor ἀνωφερῶν: quale mendum alibi quoque notavimus.

<sup>50</sup>Pro εἶπεν legendum est εἶπον. Xylander.

<sup>51</sup>Pro πρὸς ἀνέμους legendum πρὸς ἀλλήλους. Nihil enim hic ventis opus est. Xylander. Turn. ac Vulc. dant πρὸς ἑαυτοὺς.

<sup>52</sup>βαθέσι Ald.

ψαύει καὶ περιφερομένη πλησίον, ἄρματος ὥσπερ ἵχνος, ἀνελίσσεται, φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, ἥ τε περὶ ἄκραν.<sup>53</sup>

οὐδὲ γὰρ τὴν σκιὰν αὐτῆς ὑπερβάλλει πολλάκις ἐπὶ μικρὸν αἰρομένη, τῷ παμμέγεθες εἶναι τὸ φωτίζον · ἀλλ' οὕτως ἔοικεν ἐν χρῶ καὶ σχεδὸν ἐν ἀγκάλαις τῆς γῆς περιπολεῖν, ὥστ' ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπ' αὐτῆς, μὴ ὑπεραίρουσα τὸν σκιερὸν καὶ χθόνιον καὶ νυκτερινὸν τοῦτον τόπον, ὃς γῆς κληρὸς ἐστὶ. διὸ λεκτέον οἶμαι θαρρόυντας, ἐν τοῖς τῆς γῆς ὅροις εἶναι σελήνην ὑπὸ τῶν ἄκρων αὐτῆς ἐπιπροσθουμένην. σκόπει δὲ τοὺς ἄλλους ἀφείς ἀπλανεῖς καὶ πλανήτας, ἃ δείκνυσιν Ἀρίσταρχος ἐν τῷ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων, ὅτι τοῦ ἡλίου ἀπόστημα τοῦ ἀποστήματος τῆς σελήνης, ὃ ἀφέστηκεν ἡμῶν πλεον μὲν, ἢ ὀκτωκαιδεκαπλάσιον, ἔλαττον δὲ, ἢ εἰκοσαπλάσιον, ἐστὶ. καίτοι ὁ τὴν σελήνην ἐπιμήκιστον αἶρων, ἀπέχει (φησὶ<sup>54</sup>) ἡμῶν ἔξ καὶ πεντηκονταπλάσιον τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς. αὕτη δ' ἐστὶ τεσσάρων μυριάδων. καὶ κατὰ τοὺς μέσως ἀναμετροῦντας, καὶ ἀπὸ ταύτης συλλογιζομένους, ἀπέχει ὁ ἥλιος τῆς σελήνης πλεον, ἢ τετρακισχιλίας τριάκοντα μυριάδας. οὕτως ἀπώκισται τοῦ ἡλίου διὰ βάρος, καὶ τοσοῦτο τῇ γῇ προσκεχώρηκεν. ὥστε, εἰ τότε<sup>55</sup> τόποις τὰς οὐσίας διαιρετέον, ἢ

<sup>53</sup> παρ' ἄκραν Turn.

<sup>54</sup> ἀπέχειν φησὶν Turn.

<sup>55</sup> εἴ ποτε Turn. et Vulc.

γῆς μοῖρα καὶ ὥρα<sup>56</sup> προσκαλεῖται σελήνην, καὶ τοῖς περὶ γῆν πράγμασι καὶ σώμασιν ἐπίδικός ἐστι κατ' ἀγχιστεῖαν καὶ γειτνίαςιν. καὶ οὐθὲν (οἶμαι) πλημμελοῦμεν, ὅτι τοῖς ἄνω προσαγορευομένοις βάθος τοσοῦτον καὶ διάστημα διδόντες ἀπολείπωμέν τινα καὶ τῷ κάτω περιδρομὴν καὶ πλάτος, ὅσον ἐστὶν ἀπὸ γῆς ἐπὶ σελήνην. οὔτε γὰρ ὁ τὴν ἄκραν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ μόνην ἄνω, τάλλα δὲ κάτω προσαγορεύων ἅπαντα, μέτριός ἐστιν · οὔτε ὁ τῇ γῇ, μᾶλλον δὲ ὁ τῷ κέντρῳ<sup>57</sup> τὸ κάτω περι γράφων ἀνεκτός, ἀλλὰ καὶ κινητικό ... ταύτῃ διάστημα τὸ δέον ἐπιχωροῦντος τοῦ κόσμου διὰ μέγεθος. πρὸς δὲ τὸν ἀξιοῦντα, πᾶν εὐθύς ἄνω καὶ μετέωρον εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς γῆς, ἕτερος ἀντηχεῖ πάλιν, εὐθύς εἶναι κάτω τὸ ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς περιφορᾶς. ὅλως δὲ πῶς λέγεται, καὶ τίνας ἢ γῇ μέση κεῖται ; τὸ γὰρ πᾶν ἄπειρόν ἐστι. τῷ δ' ἀπείρῳ, μήτ' ἀρχὴν ἔχοντι, μήτε πέρας, οὐ προσήκει μέσον ἔχειν. πέρας γάρ τι καὶ τὸ μέσον · ἢ δ' ἀπειρία, περάτων στέρησις. ὁ δὲ μὴ τοῦ παντός, ἀλλὰ τοῦ κόσμου, μέσην εἶναι τὴν γῆν ἀποφαινόμενος ἡδύς ἐστιν, εἰ μὴ καὶ τὸν κόσμον αὐτὸν ἐνέχεσθαι ταῖς αὐταῖς ἀπορίαις νομίζει. τὸ γὰρ πᾶν, οὐδὲ τούτῳ μέσην<sup>58</sup> ἀπέλιπεν, ἀλλ' ἀνέστιος καὶ ἀνίδρυτός ἐστιν ἐν ἀπείρῳ κενῷ φερόμενος πρὸς οὐδὲν οἰκεῖον, εἰ<sup>59</sup> ἄλλην

<sup>56</sup>χώρα *idem*.

<sup>57</sup>μέτρῳ *Ald. et Bas.*

<sup>58</sup>τοῦτο μέσην *Ald. et Bas.* τοῦτον μέσον *Turn. et Vulc.*

<sup>59</sup>*Pro ei dant ἢ Turn. et Vulc.*

τινὰ τοῦ μένειν αἰτίαν εὐράμενος ἔστηκεν, οὐ κατὰ τὴν τοῦ τόπου φύσιν. ὅμοια καὶ περὶ σελήνης εἰκάζειν τινὶ πάρεστιν ὥς ἑτέρα τινὶ ψυχῇ καὶ φύσει μᾶλλον ... διαφοραὶ, τῆς μὲν ἀτρεμούσης ἐνταῦθα, τῆς δὲ καὶ φερομένης. ἄνευ δὲ τούτων, ὅρα, μὴ μέγα τι λέληθεν αὐτούς. εἰ γὰρ ὅποσονοῦν καὶ ὅτι ἂν ἐκτὸς γένηται τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἄνω ἐστίν, οὐθέν ἐστι τοῦ κόσμου κάτω μέρος. ἀλλ' ἄνω καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ πᾶν ἀπλῶς σῶμα τὸ κέντρον περιεστηκός, ἢ περικείμενον, ἄνω γίνεται, κάτω δὲ μόνον ὃν ἔν, τὸ ἀσώματον σημεῖον ἐκεῖνο, ὃ πρὸς πᾶσαν ἀντικεῖσθαι τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ἀναγκαῖον, εἶγε δὴ τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω κατὰ φύσιν ἀντίκειται. καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἀπόλλυσι τὰ βάρη, δι' ἣν δεῦρο καταρρέπει καὶ φέρεται. σῶμα μὲν γὰρ οὐθέν ἐστι κάτω, πρὸς ὃ κινεῖται · τὸ δ' ἀσώματον, οὔτ' εἰκός, οὔτε βούλονται τοσαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥστε πάντα κατατείνειν ἐφ' ἑαυτὸ, καὶ περὶ αὐτὸ συνέχειν. ἀλλ' ὅμως ἄλογον εὐρίσκεται καὶ μαχόμενον τοῖς πράγμασι, τὸ ἄνω τὸν κόσμον ὅλον εἶναι, τὸ δὲ κάτω μηθὲν, ἀλλ' ἢ πέρας ἀσώματον καὶ ἀδιάστατον. ἐκεῖνο δ' εὐλόγον, ὥς λέγομεν ἡμεῖς, τῷ τ' ἄνω χώραν καὶ τῷ κάτω πολλὴν καὶ πλάτος ἔχουσαν διηρηθῆναι. οὐ μὴν ἀλλὰ θέντες, (εἰ βούλει) παρὰ φύσιν ἐν οὐρανῷ τοῖς γεώδεσι τὰς κινήσεις ὑπάρχειν, ἀτρέμα, μὴ τραγικῶς, ἀλλὰ πράως, σκοπῶμεν, ὅτι τοῦτο τὴν σελήνην οὐ δείκνυσι γῆν μὴ οὐρανόν, ἀλλὰ γῆν, ὅπου

μη πέφυκεν, οὔσαν. ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ τὸ Λίτναϊον ὑπὸ γῆν παρὰ φύσιν ἐστίν, ἀλλὰ πῦρ ἐστι · καὶ τὸ πνεῦμα τοῖς ἀσκοῖς περιληφθὲν, ἔστι μὲν ἀνωφερὲς φύσει καὶ κοῦφον, ἥκειδὲ, ὅπου μὴ πέφυκεν, ὑπ' ἀνάγκης. αὕτῃ δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς Διὸς (εἶπεν) οὐ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνεῖρκται βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, ὥσπερ ὑμεῖς φατέ, καὶ ἀόρατος αἰσθητῷ. διὰ τοῦτο οὖν σώματι ψυχὴν μὴ λέγομεν εἶναι μηδέν, οὐ<sup>60</sup> χρῆμα θεῖον ὑπὸ βρίθους, ἢ πάχους, οὐρανόν τε πάντα καὶ γῆν καὶ θάλασσαν ἐν ταυτῷ περιπολοῦντα, καὶ διϊστάμενον εἰς σάρκας ἥκειν καὶ νεῦρα καὶ μυελούς, καὶ παθέων μυρίων μετὰ ὑγρότητος. ὁ δὲ Ζεὺς ἡμῖν οὗτος, οὐ τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει χρώμενος ἔνεστι<sup>61</sup> μέγα πῦρ καὶ συνεχὲς, νυνὶ δὲ ὑφεῖται καὶ κέκαμπται, καὶ διεσχημάτισται, πᾶν χρῆμα<sup>62</sup> γεγονὼς καὶ γινόμενος ἐν ταῖς μεταβολαῖς ; ὥστε ὄρα καὶ σκόπει, δαιμόνιε, μὴ μεθιστάς καὶ ἀπάγων ἕκαστον, ὅπου πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου φιλοσοφῆς, καὶ τὸ νεῖκος ἐπάγῃς τὸ Ἐμπεδοκλέους τοῖς πράγμασι · μᾶλλον δὲ τοὺς παλαιοὺς κινῆς τιτᾶνας ἐπὶ τὴν φύσιν, καὶ γίγαντας καὶ τὴν μυθικὴν ἐκείνην καὶ φοθερὰν ἀκοσμίαν καὶ πλημμέλειαν ἐπιδεῖν πονῆς,<sup>63</sup> χωρὶς τὸ βαρὺ πᾶν, καὶ

<sup>60</sup>Pro μηδέν, οὐ dant μηδενί, uno vocab. Turn. et Vulc.

<sup>61</sup>Pro ἔνεστι codex Turn. dat ἔν ἐστι, duobus vocabulis.

<sup>62</sup>χρῶμα Ald. et Bas.

<sup>63</sup>ποινῆς Turn.

χωρίς<sup>64</sup>

τὸ κοῦφον,

Ἐνθ' οὐτ' ἡελίοιο δεδίττεται ἀγλαὸν εἶδος,

Οὐ δέμεν οὐδ' αἴης λάσιον γένος, οὐδὲ θάλασσα,

ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, οὐ γῆ θερμότητος μετεῖχεν, οὐχ ὕδωρ πνεύματος, οὐκ ἄνω τι τῶν βαρέων, οὐ κάτω τιτῶν κούφων, ἀλλ' ἄκρατοι καὶ ἄστοργοι καὶ μονάδες αἱ τῶν ὅλων ἀρχαί, μὴ προσιέμεναι σύγκρισιν ἑτέρου πρὸς ἕτερον, μηδὲ κοινωνίαν, ἀλλὰ φεύγουσαι καὶ ἀποστρεφόμεναι, καὶ φερόμεναι φορὰς ἰδίας καὶ αὐθάδεις, οὕτως εἶχον, ὥς ἔχει πᾶν, οὐ θεὸς ἄπεστι κατὰ Πλάτωνα, τουτέστιν, ὥς ἔχει τὰ σώματα, νοῦ καὶ ψυχῆς ἀπολιπούσης· ἄχρις οὐ τὸ ἡμερτὸν ἦκεν ἐπὶ τὴν φύσιν ἐκ<sup>65</sup> προνοίας, φιλότητος ἐγγενομένης, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἔρωτος, ὥς Ἐμπεδοκλῆς λέγει, καὶ Παρμενίδης, καὶ Ἡσίοδος, ἵνα καὶ τόπους ἀμείψαντα, καὶ δυνάμεις ἀπ' ἀλλήλων μεταλαβόντα, καὶ τὰ μὲν κινήσεως, τὰ δὲ μονῆς ἀνάγκαις ἐνδεθέντα καὶ καταβιασθέντα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐξ οὐ πέφυκεν ἐνδοῦναι, καὶ μεταστῆναι. ... ἁρμονίαν<sup>66</sup> καὶ κοινωνίαν ἀπεργάσεται. εἰ μὲν γὰρ οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοῦ κόσμου

<sup>64</sup> Ex eodem Turn. affertur πᾶν τὸ κοῦφον, unde incertum est, absintne (?) haec duo vocab. καὶ χωρίς, ab hoc codice, an vero πᾶν post illa iteratum sit, quod accuratius indicari debebat.

<sup>65</sup> ἐκ abest a Bas. ex Ald. autem citatur vox corrupta, ἀπρονοίας.

<sup>66</sup> μεταστῆναι ἁρμονίαν] Nihil puto deesse. *Xylander*.

μερῶν παρὰ φύσιν ἔσχεν, ἀλλ' ἕκαστον, ἧ πέφυκε, κεῖται, μηδεμιᾶς μεθιδρύσεως, μηδὲ μετακοσμήσεως δεόμενον, μηδ' ἐν ἀρχῇ δεηθὲν, ἀπορῶ, τί τῆς προνοίας ἔργον ἐστίν, ἢ τίνοος γέγονε ποιητῆς καὶ πατὴρ δημιουργὸς ὁ Ζεὺς ἀριστοτέχνης. οὐ γὰρ ἐν στρατοπέδῳ τακτικῶν ὄφελος, εἴπερ εἰδείη τῶν στρατιωτῶν ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ τάξιν τε καὶ χώραν καὶ καιρὸν, οὐδ' ἐλαβεῖν καὶ διαφυλάσσειν οὐδὲ κηπουρῶν, οὐδ' οἰκοδόμων, εἰ πῇ μὲν αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἀφ' αὐτοῦ πέφυκεν ἐπεῖναι<sup>67</sup> τοῖς δεομένοις, καὶ κατάρδειν ἐπιρρέον, πῇ δὲ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ λίθοι ταῖς κατὰ φύσιν χρώμενα τροπαῖς<sup>68</sup> καὶ νεύσεσιν ἐξ ἑαυτῶν, καταλαμβάνειν τὴν προσήκουσαν ἀρμονίαν καὶ χώραν. εἰ δὲ οὗτος μὲν ἀντικρυς ἀναιρεῖ τὴν πρόνοιαν ὁ λόγος, τῷ θεῷ δὲ ἡ τάξις τῶν ὄντων προσήκει καὶ διαίρειν, τί θαυμαστόν, οὕτω τετάχθαι καὶ διηρμόσθαι τὴν φύσιν, ὥς ἐνταῦθα μὲν πῦρ, ἐκεῖ δ' ἄστρα, καὶ πάλιν ἐνταῦθα μὲν γῆν, ἄνω δὲ σελήνην ἰδρῦσθαι, βεβαιωτέρῳ τοῦ κατὰ φύσιν τῷ κατὰ λόγον δεσμοτηρίῳ ληφθεῖσαν ὥς, εἴγε πάντα δεῖ ταῖς κατὰ φύσιν τροπαῖς χρῆσθαι καὶ φέρεσθαι, καθ' ὃ πέφυκε, μηδ' ἥλιος κυκλοφορεῖσθω, μήτε φωσφόρος, μηδὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων μηδεῖς. ἄνω γὰρ, οὐ κύκλῳ, τὰ κοῦφα καὶ πυροειδῇ κινεῖσθαι πέφυκεν. εἰ δὲ τοιαύτην ἐξαλλαγήν ἡ φύσις ἔχει παρὰ τόπον, ὥστ' ἐνταῦθα μὲν

<sup>67</sup> ἐπιρρεῖν Turn.

<sup>68</sup> τροπαῖς idem.

ἄνω φέρεσθαι φερόμενον τὸ πῦρ, ὅταν δ' εἰς τὸν οὐρανὸν παραγένηται, τῇ δίνῃ συμπεριστρέφεσθαι,<sup>69</sup> τί θαυμαστόν, εἰ καὶ τοῖς βαρέσι καὶ γεώδεσιν ἐκγενομένοις συμβέβηκεν ὡσαύτως εἰς ἄλλο κινήσεως εἶδος ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἐκνενικῆσθαι· οὐ γὰρ δὴ τῶν μὲν ἐλαφρῶν τὴν ἄνω φορὰν ἀφαιρεῖσθαι τῷ οὐρανῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τῶν δὲ βαρέων καὶ κάτω ρεπόντων οὐ δύναται κρατεῖν, ἀλλὰ ποτ' ἐκεῖνα δυνάμει καὶ ταῦτα μετακοσμήσας, ἐχρήσατο τῇ φύσει αὐτῶν ἐπὶ τὸ βέλτιον. οὐ μὲν ἄλλ' εἴ γε δεῖ τὰς καταδεδουλωμένας ἔξεις<sup>70</sup> ... δόξας ἀφέντας ἤδη τὸ φαινόμενον ἀδεῶς λέγειν, οὐδὲν ἔοικεν ὅλου μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν, ἢ θέσιν, ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἂν τις ἀπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν, ἀλλ' ὅταν ἔκαστον, οὐ χάριν γέγονε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποιῆται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκεῖως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιῶν, ἢ διακεείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν, ἢ κάλλος, ἢ δύναμιν, ἐπιτήδειόν ἐστι, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς ἐπὶ<sup>71</sup> τῶν ὄντων ἕτερον κατὰ φύσιν

<sup>69</sup> συμπεριφέρεσθαι *codex quidam innominatus*.

<sup>70</sup> καταδεδουλωμένας ἔξεις καὶ δόξας *si legas, nihil deerit. Verba si recte habent, passivum Attice significat actiue; itaque vocat inveteratas et quasi in habitum inversas opiniones, quibus animi addicti serviliter acquiescunt, neque ulterius ad indagandum verum se proferunt. Xylander.*

<sup>71</sup> *Legendum ὡς ἔτι τῶν ὄντων. Homo, inquit, ita ut ulla alia res dici possit, secundum naturam factus. ἐπὶ legebatur vitiose. Xylander.*

γεγονώς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῇ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. τῶν δ' ὀδόντων οἱ μὲν ἄνωθεν, οἱ δὲ κάτωθεν ἐμφύονται, καὶ οὐδέτεροι παρὰ φύσιν ἔχουσιν. οὐδὲ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποστίλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται. Ναὶ μὴν κηρύκων<sup>72</sup> τε λιθορρίνων χελύων<sup>73</sup> τε καὶ παντὸς, ὀστρέου φύσιν (ὥς φησιν ὁ Ἐμπεδοκλῆς) καταμανθάνων Ἐνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσιν. καὶ οὐ πιέζει τὸ λιθῶδες, οὐδὲ καταθλίβει τὴν ἔξιν ἐπικείμενον, οὐδέ γε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κουφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπτάμενον οἴχεται· μέμικται δὲ πῶς πρὸς ἄλληλα καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἐκάστου φύσιν. οὕτως οὖν<sup>74</sup> εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴ γε δὴ ζῶόν ἐστι, πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀποτεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματός ἐστιν ὑπὸ κουφότητος ἐκπιεσθεῖς, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπτωκεν εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν, οὕτως ἐκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν μήτε τῶν τοῦ κόσμου μερῶν νομίζωμεν μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον

<sup>72</sup>Versum Empedoclis integrum posui, sicut habebatur 1. Sympos. 2. *Xylander.*

<sup>73</sup>χελωνῶν τε Ald. et Bas.

<sup>74</sup>οὕτως οὖν] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

(ὥς ᾤετο Μητρόδωρος ὁ Χῖος) εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀσκοῦ δίκην ὑπὸ κουφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὥπερ ἐν ζυγοσταθμοῦ διαφορᾷ ῥέψαντας, ἐν οἷς εἰσι, γεγονέναι τόποις · ἀλλὰ τοῦ κατὰ λόγον κρατοῦντος, οἱ μὲν ὥπερ ὅμματα φωσφόρα τῷ προσώπῳ τοῦ παντὸς ἐνδεδεμένοι περιπολοῦσιν · ἥλιος δὲ, καρδίας ἔχων δύναμιν, ὥπερ αἷμα καὶ πνεῦμα διαπέμπει καὶ διασκεδάννυσιν ἐξ ἑαυτοῦ θερμότητ<sup>75</sup> καὶ φῶς · γῆ δὲ καὶ θαλάσση χρῆται κατὰ φύσιν ὁ κόσμος, ὅσα κοιλῖα καὶ κύσται ζῶν. σελήνη δὲ ἡλίου μεταξὺ καὶ γῆς, ὥπερ καρδίας καὶ κοιλίας ἦπαρ, ἥ τι μαλθακὸν ἄλλο σπλάγχνον, ἐγκειμένη, τὴν τ' ἄνωθεν ἀλέαν ἐνταῦθα διαπέμπει, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀναθυμιάσεις πέψει τινὶ καὶ καθάρσει λεπτύνουσα περὶ ἑαυτὴν ἀναδίδωσιν · εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλα τὸ γεῶδες αὐτῆς καὶ στερέμνιον<sup>76</sup> ἔχει τινὰ πρὸς φόρον χρεῖαν, ἄδηλον ἡμῖν. ἐν παντὶ δὲ κρατεῖτα βέλτιον το κατηναγκασμένον.<sup>77</sup> τί γὰρ οὕτω λάβωμεν, ἐξ ὧν ἐκεῖνοι λέγουσι τὸ εἰκός. λέγουσι δὲ, τοῦ αἰθέρος τὸ μὲν αὐγοειδὲς καὶ λεπτὸν ὑπὸ μανότητος οὐρανὸν γεγονέναι · τὸ δὲ πυκνωθὲν καὶ συνειληθὲν, ἄστρα · τούτων δὲ τὸ νωθρότατον εἶναι τὴν σελήνην καὶ θολερώτατον. ἀλλ' ὅμως ὁρᾷν

<sup>75</sup>θερμότητος Bas. sed Ald. prave θερμότητος.

<sup>76</sup>στρέμνιον Ald. et Bas.

<sup>77</sup>τοῦτο [ita nempe dant Ald. et Bas. pro τὸ] κατηναγκασμένον] Lego τοῦ κατηναγκασμένου. Quanquam hoc quidem est hariolari, ut et in sequentibus. *Xylander.*

πάρεστιν οὐκ ἀποκεκριμένην τοῦ αἰθέρος τὴν σελήνην, ἀλλ' ἔτι πολλῶ<sup>78</sup> ἐν τῷ περὶ αὐτὴν ἐμφερομένην, πολλὴν δὲ ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσιν ἀνέμων<sup>79</sup> ... δινεῖσθαι καὶ κομήτας. οὕτως οὐ ταῖς ῥοπαῖς σεσθήκωται κατὰ βάρος καὶ κουφότητα τῶν σωμάτων ἕκαστον, ἀλλ' ἑτέρῳ λόγῳ κεκόσμηται. λεχθέντων δὲ τούτων, κάμοῦ τῷ Λευκίῳ τὸν λόγον παραδιδόντος, ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις βαδίζοντος τοῦ δόγματος, Ἀριστοτέλης μειδιάσας· Μαρτύρομαι, (εἶπεν) ὅτι τὴν πᾶσαν ἀντιλογίαν πεποίησαι πρὸς τοὺς αὐτὴν μὲν ἡμίπυρον εἶναι τὴν σελήνην ὑποτιθεμένους, κοινῇ δὲ τῶν<sup>80</sup> σωμάτων τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω ῥέπειν ἐξ ἑαυτῶν φάσκοντας. εἰ δ' ἔστι τις ὁ λέγων, κύκλῳ τε κινεῖσθαι κατὰ φύσιν τὰ ἄστρα, καὶ πολὺ παρηλλαγμένης οὐσίας εἶναι τῶν τεττάρων, οὐδ' ἀπὸ τύχης ἦλθεν ἐπὶ μνήμην ἡμῖν, ὥστ' ἐμέ τε<sup>81</sup> πραγμάτων ἀπηλλάχθαι καὶ ... Λεύκιος.

ὦ γὰρ θεέ, εἶπεν, ἀλλὰ τ' ἄλλα μὲν ἴσως ἄστρα, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν, εἰς τινα φύσιν καθαρὰν καὶ εἰλικρινῇ, καὶ τῆς κατὰ πάθος ἀπηλλαγμένην μεταβολῆς τιθεμένοις ἡμῖν,<sup>82</sup> καὶ κύκλον ἄγουσι, δι' οὐ καὶ ἀτελευτήτου<sup>83</sup> περιφορᾶς, ... οὐκ ἂν τις ἔν γε τῷ νῦν διαμάχοιτο, καίτοι

<sup>78</sup>Pro πολλῶ dant πολλήν Turn. et Vulc.

<sup>79</sup>Ex Turn. atque Vulcob. haec verba hic citantur: αἰθεροειδῇ οὐσίαν σεσθήκαται τῷ καὶ αὐτοῖς δινεῖσθαι.

<sup>80</sup>κοινήν δὲ πρὸς τοὺς τῶν σωμ. Turn.

<sup>81</sup>ἐμέ γε Turn.

<sup>82</sup>ὑμῖν Turn. et Vulc.

<sup>83</sup>ἀτελευτήτος Turn.

μυρίων ούσων ἀποριῶν. ὅταν δὲ καταβαινων ἥλιον οὕτω  
θίγῃ τῆς σελήνης, οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν ἀπάθειαν ἐν  
αὐτῇ, καὶ τὸ κάλλος ἐκείνου τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα τὰς  
ἄλλας ἀνωμαλίας καὶ διαφορὰς ἀφώμεν, αὐτὸ τοῦτο τὸ  
διαφαινόμενον πρόσωπον, πάθει τινὶ τῆς οὐσίας, ἢ ἀναμίξει  
πῶς ἐτέρας ἐπιγέγονε. πάσχει δὲ τι καὶ τὸ μιννύμενον  
ἀποβάλλει γὰρ τὸ εἰλικρινές, βία τοῦ χείρονος ἀναπι-  
πλάμενον. αὐτῆς δὲ νωθείαν καὶ τάχους ἀμβλύτητα, καὶ  
τὸ θερμὸν ἀδρανὲς καὶ ἀμαυρὸν, ὧ, κατὰ τὸν Ἴωνα, μέλας  
οὐ πεπαίνεται βότρυς, εἰς τί θησόμεθα, πλὴν ἀσθένειαν  
αὐτῆς καὶ πάθος, εἰ πάθος<sup>84</sup> αἰδίῳ σώματι καὶ Ὀλυμπίῳ  
μέτεστιν ; ὅλως γάρ,

ὦ φίλε Ἀριστότελες, γῇ μὲν οὔσα πάγκαλόν τι χρῆμα  
καὶ σεμνὸν ἀναφαίνεται καὶ κεκοσμημένον · ὥς δ' ἄστρον,  
ἢ φῶς, ἢ τι σῶμα θεῖον καὶ οὐράνιον, δέδια, μὴ ἄμορφος  
ἢ καὶ ἀπρεπὴς, καὶ καταισχύνουσα τὴν καλὴν ἐπωνυμίαν  
· εἴ γε τῶν ἐν οὐρανῷ τοσοῦτων τὸ πλῆθος ὄντων μόνῃ  
φωτὸς ἀλλοτρίου δεομένη περίεστι, κατὰ Παρμενίδην ·

Αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο.

ὁ μὲν οὖν ἐταῖρος ἐν τῇ διατριβῇ τοῦτο δὴ τὸ Ἀνα-  
ξαγόρειον ἀποδεικνύς, ὥς ἥλιος ἐντίθησι τῇ σελήνῃ τὸ

<sup>84</sup>εἰ πάθος] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas. unde Xylander  
annotat: Deest aliquid. Forte sic scripserat: καὶ ὁ Ἀριστοτέλης  
πάθος ἄρα αἰδ. etc. Hactenus Xylander. Turn. et Vulc. pro πάθος  
posteriori dant πάθη.

λαμπρόν, ηύδοκίμησεν · ἐγὼ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἐρῶ, ἃ  
παρ' ὑμῶν, ἢ μεθ' ὑμῶν, ἔμαθον, ἐκὼν<sup>85</sup> δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ  
βαδιοῦμαι. φωτίζεσθαι τοίνυν τὴν σελήνην, οὐχ ὥς ὕε-  
λον, ἢ κρύσταλλον, ἐλλάμπει καὶ διαφαύσει τοῦ ἡλίου,  
πιθανόν ἐστιν · οὔτ' αὖ κατὰ σύλλαμψίν τινα καὶ συν-  
αυγασμὸν, ὥσπερ αἱ δᾶδες, αὐξομένῃ τῷ φωτός. οὕτω γὰρ  
οὐδὲν ἦττον ἐν νοιμηναίῃς, ἢ διχοιμηναίῃς, ἔσται παν-  
σέληνος ἡμῖν, εἰ μὴ στέγει, μηδ' ἀντιφράττει τὸν ἥλιον,  
ἀλλὰ δίδεισιν ὑπὸ μανότητος, ἢ κατὰ σύγκρασιν εἰσλάμ-  
πει καὶ συνεξάπτει περὶ αὐτὴν τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστιν ἐκ-  
κλίσεις, οὐδ' ἀποστροφὰς αὐτῆς, ὥσπερ ὅταν ἡ διχότο-  
μος καὶ ἀμφίκυρτος, ἢ μηνοειδὴς, αἰτιασθαι περὶ τὴν  
σύνοδον. ἀλλὰ κατὰ στάθμην (φησὶ Δημόκριτος) ἰσταμένη  
τοῦ φωτίζοντος ὑπολαμβάνει καὶ δέχεται τὸν ἥλιον · ὥστ'  
αὐτὴν τε φαίνεσθαι καὶ διαφαίνειν ἐκεῖνον εἰκὸς ἦν. ἡ  
δὲ πολλοῦ δεῖ τοῦτο ποιεῖν· αὕτη γὰρ ἄδηλός ἐστι  
τηνικαῦτα, καὶ ἐκεῖνον ἀπέκρυψε καὶ ἠφάνισε πολλάκις,  
ἀπεσκεύασε<sup>86</sup> δὲ οἱ αὐγὰς, (ὥσπερ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς)  
Ἔστ' αἶαν καθύπερθεν, ἀπεσκνίφωσε δὲ γαίης Τόσσον,  
ὅσον τ' εὐρος ἔπλετο γλαυκώπιδος μήνης. καθάπερ εἰς

<sup>85</sup>Pro ἐκὼν Ald. et Bas. dant ἔχων: unde Xylander annotat: ἔχων δὲ] Forte ἐκὼν δὲ.

<sup>86</sup>Versus Empedoclis emendari secundum leges metricas possunt: ἀπεσκεύασε res et carmen admittunt, ἀπεσκεύασε respuunt. Pro ἔστ' αἶαν lego ἐς γαῖαν: proximum sic.

Τόσσον, ὅσον τ' εὐρος γλαυκώπιδος ἔπλετο μήνης. Xylander.  
Pro γλαυκώπιδος μήνης Turn. exhibet γλαυκώπιδι μήνη.

νύκτα καὶ σκότος, οὐκ εἰς ἄστρον ἑτέρο<sup>87</sup> ... τοῦ φωτὸς ἐμπεσόντος. ὁ δὲ λέγει Ποσειδώνιος, ὡς ὑπὸ βάθους τῆς σελήνης οὐ περαιοῦται δι' αὐτῆς τὸ τοῦ ἡλίου φῶς πρὸς ἡμᾶς, ἐλέγχεται καταφανῶς. ὁ γὰρ ἀήρ, ἄπλετος ὢν, καὶ βάθος ἔχων πολλαπλάσιον τῆς σελήνης, ὅλως ἐξηλιούται καὶ καταλάμπεται ταῖς αὐγαῖς. ἀπολείπεται τοίνυν τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἀνακλάσει τινὶ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν σελήνην γίνεσθαι τὸν ἐνταῦθα φωτισμὸν ἀπ' αὐτῆς. ὅθεν οὐδὲ θερμὸν, οὐδὲ λαμπρὸν, ἀφικνεῖται πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἦν εἰκὸς, ἐξάψεως καὶ μίξεως ... φῶτων γεγεννημένης.<sup>88</sup> ἀλλ' οἷον αἶ τε φωναὶ κατὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀμαυροτέραν ἀναφαίνουσι τὴν ἡχὴν τοῦ φθέγματος, αἶ τε πληγαὶ τῶν ἀφαλλομένων βελῶν μαλακώτεραι προσπίπτουσιν, ὡς αὐγὴ<sup>89</sup> τύψασα σεληναίης κύκλον εὐρύν, ἀσθενῇ καὶ ἀμυδρὰν ἀνάρροίαν ἴσχει πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν κλάσιν ἐκλυομένης τῆς δυνάμεως. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Σύλλας Ἀμέλει ταῦτα (εἶπεν) ἔχει τινὰς πιθανότητας. ὁ δ' ἰσχυρότατόν ἐστι τῶν ἀντιπιπτόντων, πότερον ἔτυχε τινὸς

<sup>87</sup>Pro ἑτέρο \* tantum ἕτερον lege. Nihil deest praeterea. Xylander. Ex Turn. et Vulc. affertur ἑτεροειδὲς, vel ἕτερον.

<sup>88</sup>γεγεννημένης legendum, genitivo foem. sing. non voīs, dativo plurali mascul. aut neutro. Quod mendum fecit, ut hic locus immerito asterisco notaretur, et saepius hoc modo hic erat peccatum. Xylander.

<sup>89</sup>Pro αὐγὴ dant αὐτὴ Ald. et Bas. unde Xylander annotat: αὐτὴ pro αὐγὴ surrepserat.

παραμυθίας,<sup>90</sup> ἢ παρῆλθεν ἡμῶν τὸν ἐταῖρον · Τί τοῦτο λέγεις, (ἔφη ὁ Λεύκιος) ἢ τὸ πρὸς τὴν διχότομον ἀπορούμενον · Πάνυ μὲν οὖν · (ὁ Σύλλας εἶπεν) ἔχει γὰρ τινα λόγον τὸ πάσης ἐν ἴσαις γωνίαις γινομένης ἀνακλάσεως, ὅταν ἡ σελήνη διχοτομοῦσα μεσουρανία,<sup>91</sup> μὴ φέρεσθαι τὸ φῶς ἐπὶ γῆς ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' ὀλισθαίνειν ἐπέκεινα τῆς γῆς. ὁ γὰρ ἥλιος, ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ὦν, ἅπτεται τῇ ἀκτίνι τῆς σελήνης. διὸ καὶ κλασθεῖσα πρὸς ἴσα, ἐπὶ θάτερον ἐκπεσεῖται πέρας, καὶ οὐκ ἀφήσει δεῦρο τὴν αὐγὴν · ἡ διαστροφή μεγάλη καὶ παράλλαξις ἔσται τῆς γωνίας, ὅπερ ἀδύνατόν ἐστιν. ἀλλὰ νῆ Δία (εἶπεν ὁ Λεύκιος) καὶ τοῦτο ἐρρήθη. καὶ πρὸς γε Μενέλαον ἀποβλέψας ἐν τῷ διαλέγεσθαι τὸν μαθηματικόν · Αἰσχύνομαι μὲν, (ἔφη) σοῦ παρόντος, ὦ φίλε Μενέλαε, θέσιν ἀναιρεῖν μαθηματικὴν, ὥσπερ θεμέλιον τοῖς κατοπτρικοῖς<sup>92</sup> ὑποκειμένην πράγμασιν. ἀνάγκη δὲ, (εἶπεν) ὅτι τὸ πρὸς τὰς ἴσας τείνεσθαι γωνίας ἀνάκλασιν πᾶσαν, οὔτε φαινόμενον αὐτόθεν, οὔτε ὁμολογούμενόν ἐστιν · ἀλλὰ διαβάλλεται μὲν ἐπὶ τῶν κυρτῶν κατόπτρων, ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἓν τὸ τῆς ὀψεως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ τοῖς δι-

<sup>90</sup> παραμηνίας [quod dant Ald. et Bas.] nihil est: puto παραμυθίας. *Xylander*.

<sup>91</sup> Pro μεσουρανία legendum μεσουρανεῖ. *Xylander*. Turn. et Vulc. dant μεσουρανῇ.

<sup>92</sup> τῆς κατοπτρικῆς Ald.

πτύχοις κατόπτροις, ὡς ἐπικριθέντων<sup>93</sup> πρὸς ἄλληλα, καὶ γωνίας ἐντὸς γενομένης, ἐκάτερον τῶν ἐπιπέδων διττῆς<sup>94</sup> ἔμφασιν ἀποδίδωσι, καὶ ποιεῖ τέτταρας εἰκόνας ἀφ' ἑνὸς προσώπου, δύο μὲν ἀντιστρόφους τοῖς ἔξωθεν ἀριστεροῖς μέρεσι, δύο δὲ<sup>95</sup> δεξιοφανεῖς ἀμαυρὰς ἐν βάθει τῶν κατόπτρων · ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἓν τὸ τῆς ὀψεως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ<sup>96</sup> ... ὧν τῆς γενέσεως τὴν αἰτίαν Πλάτων ἀποδίδωσιν. εἶρηκε γὰρ, ὅτι, τοῦ κατόπτρου ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὕψος λαβόντος, ὑπαλλάττουσιν αἱ ὀψεις τὴν ἀνάκλασιν ἀπὸ τῶν ἐτέρων ἐπὶ θάτερα μεταπίπτουσιν. εἶπερ οὖν τῶν ὀψεων αἱ μὲν<sup>97</sup> εὐθύς πρὸς ἡμᾶς ... ἀνατρέχουσιν, αἱ δ' ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν κατόπτρων ὀλισθαίνουσιν, πάλιν ἐκεῖθεν ἀναφέρονται πρὸς ἡμᾶς, οὐ δυνατόν ἐστιν, ἐν ἴσαις γωνίαις γίνεσθαι πάσας ἀνακλάσεις, ὅσας<sup>98</sup> ὁμόσε χωροῦντες ἀξιοῦσιν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς σελήνης ἐπὶ γῆν φερομένοις ρεύμασι τὴν ἰσότητά τῶν γωνιῶν ἀναιρεῖν, πολλὰ τοῦτο ἐκείνου πιθανώτερον εἶναι νομίζοντες. οὐ μὲν ἄλλ' εἰ δεῖ τοῦτο χαρίζεσθαι τῇ πολλὰ δὴ φίλῃ γεωμετρίᾳ, καὶ δοῦναι, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν ἠκριθωμένων ταῖς λειότησι συμπίπτειν ἐσόπ-

<sup>93</sup> ὧν ἐπικριθέντων Turn.

<sup>94</sup> διττὴν Turn. et Vulc.

<sup>95</sup> δύο δὲ] Haec duo vocabula absunt ab Ald. et Bas.

<sup>96</sup> ὅταν ἐμφάσεις — διαβάλλεται δὲ] Dele haec. Turn.

<sup>97</sup> αἱ μὲν] Hae duae voculae absunt ab Ald. et Bas.

<sup>98</sup> Pro ὅσας codex quidam innominatus dat ὥστε.

τρων εἰκὸς ἐστὶν · ἡ δὲ σελήνη πολλὰς ἀνωμαλίας ἔχει καὶ τραχύτητας, ὥστε τὰς αὐγὰς ἀπὸ σώματος μεγάλου προσφερομένας ὕψεσιν ἀξιολόγοις, ἀντιλάμπεις καὶ διαδόσεις ἀπ' ἀλλήλων λαμβάνουσιν, ἀνακλᾶσθαι τε παντοδαπῶς καὶ περιπλέκεσθαι, καὶ συνάπτειν αὐτὴν ἑαυτῇ τὴν ἀνταύγειαν, οἷον ἀπὸ πολλῶν φερομένην πρὸς ἡμᾶς κατόπτρων. ἔπειτα κἄν πρὸς αὐτῇ τῇ σελήνῃ τὰς ἀνακλάσεις ἐν ἴσαις γωνίαις ποιῶμεν, οὐκ ἀδύνατον, φερομένας ἐν διαστήματι τοσοῦτῳ τὰς αὐγὰς, κλάσεις ἴσχειν καὶ περιολισθήσεις, ὥς συγκεῖσθαι καὶ λάμπειν τὸ φῶς. ἔνιοι δὲ καὶ δεικνύουσι γράφοντες, ὅτι πολλὰ τῶν φώτων ἐπὶ γῆν ἀφήσει κατὰ γραμμὴν ὑπὸ τὴν κεκλιμένην ὑποταθείσης.<sup>99</sup> σκευωρεῖσθαι δὲ ἅμα λέγοντι<sup>100</sup> διάγραμμα καὶ ταῦτα πρὸς πολλοὺς οὐκ ἐνῆν. τὸ δ' ὅλον (ἔφη) θαυμάζω, πῶς τὴν διχότομον ἐφ' ἡμᾶς κινουῖσιν, ἐμπίπτουσιν μετὰ τῆς ἀμφικύρτου καὶ τῆς μηνοειδοῦς. εἰ γὰρ αἰθέριον ὄγκον, ἢ πύρινον ὄντα, τὸν τῆς σελήνης ἐφώτιζεν ὁ ἥλιος, οὐκ ἂν ἀπέλιπεν αὐτῇ σκιερὸν ἀεὶ καὶ ἀλαμπὲς ἡμισφαίριον πρὸς αἴσθησιν, ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ μικρὸν ἔψαυε, περιῶν<sup>101</sup> ὅλην ἀναπύμπλασθαι, καὶ δι' ὅλης τρέφεσθαι<sup>102</sup> τῷ φωτὶ πανταχόσε χωροῦντι δι' εὐπετείας ἣν προσῆκον. ὅπου γὰρ οἶνος, ὕδατος θίγων κατὰ πέρας, καὶ σταγὼν αἵματος

<sup>99</sup> ὑποταθεῖσαν Turn.

<sup>100</sup> λέγουσι idem.

<sup>101</sup> Pro περιῶν dant περὶ ὧν Ald. et Bas.

<sup>102</sup> τρέπεσθαι Turn.

εἰς ὑγρὸν ἐμπεσόντος, ἀνέχρωσε πᾶν αἶμα<sup>103</sup> ... φοιनिχθέν  
αὐτὸν δὲ τὸν ἀέρα λέγουσιν, οὐκ ἀπορροίαις τισίν, οὐδ'  
ἀκτίσι μεμιγμέναις, ἀλλὰ τροπῇ καὶ μεταβολῇ κατάνυξιν<sup>104</sup>  
ἀπὸ τοῦ φωτὸς ἐξαλλοιοῦσθαι, πῶς ἄστρον ἄστρου καὶ  
φῶς φωτὸς ἀψάμενον οἶονται μὴ κεράννυσθαι, μηδὲ σύγ-  
χυσιν ποιεῖν δι' ὅλου καὶ μεταβολήν, ἀλλ' ἐκεῖνα φωτίζειν  
μόνον, ὧν ἅπτεται κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν · ὃν γὰρ ὁ ἥλιος  
περιτῶν κύκλον ἄγει καὶ περιστρέφει πρὸς τὴν σελήνην,  
νῦν μὲν ἐμπίπτοντα τῷ διορίζοντι τὸ ὁρατὸν αὐτῆς καὶ τὸ  
ἀόρατον, νῦν δ' ἀνιστάμενον πρὸς ὀρθάς, ὥστε τέμνειν  
ἐκεῖνα ὑπ' ἐκείνης τε<sup>105</sup> τὸ τέμνεσθαι ἄλλαις κλίσεσι καὶ  
σχέσεσι τοῦ λαμπροῦ πρὸς τὸ σκιερὸν, ἀμφικύρτους καὶ  
μηνοειδεῖς ὑποδιδόντα μορφάς ἐν αὐτῇ, παντὸς μᾶλλον  
ἐπιδεικνύουσιν οὐ σύγκρασιν, ἀλλ' ἐπαφήν, οὐδὲ σύλλα-  
μψιν, ἀλλὰ περίλαμψιν αὐτῆς ὄντα τὸν φωτισμόν. ἐπεὶ  
δ' οὐκ αὐτὴ φωτίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δεῦρο τῆς αὐγῆς  
ἀναπέμπει τὸ εἶδωλον, ἔτι καὶ μᾶλλον ἰσχυρίσασθαι τῷ  
λόγῳ περὶ τῆς οὐσίας δίδωσιν. αἱ γὰρ ἀνακλάσεις γίνον-  
ται πρὸς οὐδὲν ἀραιὸν, οὐδὲ λεπτομερές · οὐδέ ἐστι φῶς  
ἀπὸ φωτὸς, ἢ πῦρ ἀπὸ πυρὸς ἀφαλλόμενον, ἢ νοῆσαι  
ράδιον, ἀλλὰ δεῖ τὸ ποιῆσον ἀντιτυπίαν τινὰ καὶ κλάσιν  
ἐμβριθὲς εἶναι καὶ πυκνὸν, ἵνα πρὸς αὐτὸ πληγὴ καὶ ἀπ'

<sup>103</sup>Ex Turn. et Vulc. citatur αἶμα τι, (sic: sine dubio voluerunt αἵματι)  
vel ἄμα.

<sup>104</sup>κατὰ νύξιν, duobus vocab. dant Turn. et Vulcob.

<sup>105</sup>ἐκείνας τε ὑπ' ἐκείνου Turn. Vulc. et Bong.

αὐτοῦ φορὰ γένηται. τὸν γοῦν αὐτὸν ἥλιον ὁ μὲν ἀὴρ διΐησιν, οὐ παρέχων ἀνακοπὰς, οὐδ' ἀντερείδων, ἀπὸ δὲ ζύλων καὶ λίθων καὶ ἱματίων εἰς φῶς τιθεμένων πολλὰς ἀντιλάμπεις καὶ περιλάμπεις ἀποδίδωσιν. οὕτω δὲ καὶ τὴν γῆν ὀρῶμεν ὑπ' αὐτοῦ φωτιζομένην. οὐ γὰρ εἰς βάθος, ὥσπερ ὕδωρ, οὐδὲ δι' ὅλης, ὥσπερ ἀὴρ, διΐησι τὴν αὐγὴν, ἀλλ' οἷος τὴν σελήνην περιστείχει κύκλος αὐτοῦ,<sup>106</sup> καὶ ὅσον ὑποτέμνεται μέρος ἐκεῖνος, τοιοῦτος ἕτερος περίεισι τὴν γῆν, καὶ τοσοῦτο φωτίζων ἀεὶ, καὶ ἀπολείπων ἕτερον ἀφώτιστον. ἡμισφαιρίου γὰρ ὀλίγῳ δοκεῖ μείζον τὸ περιλαμβόμενον ἑκατέρας. δότε δὴ μοι γεωμετρικῶς εἰπεῖν πρὸς ἀναλογίαν, ὥς, εἰ, τριῶν ὄντων, οἷς τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς πλησιάζει, γῆς, σελήνης, ἀέρος, ὀρῶμεν, οὐχ ὥς ὁ ἀὴρ μᾶλλον, ἢ ὥς ἡ γῆ, φωτιζομένην τὴν σελήνην, ἀνάγκη φύσιν ἔχειν ὁμοίαν, ἃ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πέφυκε. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐπήνεσαν τὸν Λεύκιον· Εὐγε, (ἔφη) ὅτι καλῶ λόγῳ καλὴν ἀναλογίαν προσέθηκας· οὐ γὰρ ἀποστερητέον σε τῶν ιδίων. κἀκεῖνος ἐπιμεδιάσας· Οὐκοῦν (ἔφη) καὶ δεύτερον ἀναλογία προσχρηστέον, ὅπως μὴ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ταῦτά ποιεῖν, ταῦτ' ἀποδείξωμεν τῇ γῇ τὴν σελήνην προσεοικυῖαν. ὅτι μὲν γὰρ οὐδὲν οὕτως τῶν περὶ τὸν ἥλιον γενομένων ὁμοίον ἐστίν, ὥς ἑκλειψις ἡλίου δύσει, δότε μοι, ταύτης ἑναγχος τῆς συνόδου μνησθέντες,

<sup>106</sup> αὐτῶν Ald. et Bas. αὐτὴν Turn. et Vulc.

ἢ πολλὰ μὲν ἄστρα πολλαχόθεν τοῦ οὐρανοῦ διέφηνεν  
εὐθύς ἐκ μεσημβρίας ἀρξαμένη, κράσιν δέ, οἶαν τὸ λυ-  
καυγὲς τῷ ἀέρι παρέσχεν. εἰ δὲ μὴ Θεῶν ἡμῖν οὗτος τὸν  
Μίνερμον<sup>107</sup> ἐπάξει καὶ τὸν Κυδῖαν<sup>108</sup> καὶ τὸν Ἀρχίλοχον,  
πρὸς δὲ τούτοις τὸν Στισίχορον καὶ τὸν Πίνδαρον, ἐν ταῖς  
ἐκλείψεσιν ὀλοφυρομένους τὸν φανερώτατον κλεπτόμε-  
νον, καὶ μέσῳ<sup>109</sup> ἅμα τὴν νύκτα γενομένην, καὶ τὴν ἀκτῖνα  
τοῦ ἡλίου σκότους ἀτραπὸν<sup>110</sup> ... φάσκοντας · ἐπὶ πᾶσι  
δὲ τὸν Ὀμηρον, νυκτὶ καὶ ζόφῳ τὰ πρῶτα<sup>111</sup> κατέχεσθαι  
τῶν ἀνθρώπων<sup>112</sup> λέγοντα, καὶ τὸν ἥλιον ἐξαπολωλέναι  
τοῦ οὐρανοῦ περὶ τὴν σελήνην · καὶ<sup>113</sup> ... τοῦτο γίνεσθαι  
πέφυκε<sup>114</sup> τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δὲ ἱσταμένου.  
τὰ λοιπὰ δ' οἶμαι ταῖς μαθηματικαῖς ἀκριβεῖαις εἰς τὸν  
... ἐξῆχθαι καὶ βέβαιον · ὥς ἢ γε νύξ ἐστι σκιά γῆς, ἢ  
δ' ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, σκιά σελήνης, ὅταν ἡ ὄψις ἐν  
ἐαυτῇ γένηται · δυόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς γῆς ἀντιφράττεσ-  
θαι πρὸς τὴν ὄψιν ἐκλιπὼν δὲ, ὑπὸ τῆς σελήνης. ἀμ-

<sup>107</sup> Ἐργομίναρον Ald. Ἐργομίνερμον Turn.

<sup>108</sup> Κυδῖαν] Quis hic Cydias sit, qui inter nobiles poëtas citatur, nescio.  
Qui mihi dixerit, grato dixerit. *Xylander*.

<sup>109</sup> Pro μέσῳ dant μέσῃ ἡμέρᾳ Turn. Vulc. et Bong.

<sup>110</sup> Post ἀτραπὸν deest ὑποδῦναι, aut simile verbum, nihil (ut videtur)  
praeterea. *Xylander*.

<sup>111</sup> πρόσωπα in locum πρῶτα ex ipso Homero repono, qui est Odys.  
v. 352. de quo loco vide Plutarchomera. *Xylander*.

<sup>112</sup> τὸν ἀνθρώπων Turn. et Vulc.

<sup>113</sup> Inter καὶ et τοῦτο frustra est asteriscus. *Xylander*.

<sup>114</sup> πεφυκέναι Turn. Vulc. et Bong.

φότεραι δὲ εἰσιν ἐπισκοτήσεις · ἀλλ' ἢ μὲν δυτικῇ, τῆς γῆς · ἢ δ' ἐκλειπτικῇ, τῆς σελήνης, τῇ σκιᾷ καταλαμβανούσῃ τὴν ὄψιν. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον τὸ γινόμενον. εἰ γὰρ ὅμοιον τὸ πάθος, ὅμοια τὰ ποιοῦντα. τῷ γὰρ αὐτῷ τὰ αὐτὰ συμβαίνειν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀναγκαῖόν ἐστιν. εἰ δ' οὐχ οὕτω τὸ περὶ τὰς ἐκλείψεις σκότος βύθιον ἐστιν, οὐδὲ ὁμοίως τῇ νυκτὶ πιέζει τὸν ἀέρα, μὴ θαυμάζωμεν. οὐσία μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ τοῦ τὴν νύκτα ποιοῦντος καὶ τοῦ τὴν ἐκλειπνὴν σώματος. μέγεθος δ' οὐκ ἴσον · ἀλλ' Αἰγυπτίους μὲν ἐβδομηκοστόδουον οἶμαι φάναι μόριον εἶναι<sup>115</sup> τὴν σελήνην, Ἀναξαγόραν δὲ, ὅση Πελοπόννησος, Ἀρίσταρχος δὲ τὴν διάμετρον τῆς σελήνης λόγον ἔχουσαν διαδείκνυσιν, ὅς ἐλάττων μὲν, ἢ ἐξήκοντα πρὸς δεκαεννέα, μείζων δὲ πῶς ἑκατὸν ὀκτὼ πρὸς τεσσαράκοντα τρία ἐστίν. ὅθεν ἢ μὲν γῇ παντάπασιν τῆς ὀψεως τὸν ἥλιον ἀφαιρεῖται διὰ μέγεθος. (μεγάλῃ γὰρ ἡ ἐπιπρόσθησις, καὶ χρόνον ἔχουσα τὸν τῆς νυκτὸς) ἢ δὲ σελήνη καὶ ὅλον ποτὲ κρύπτῃ τὸν ἥλιον, οὐκ ἔχει χρόνον, οὐδὲ πλάτος, ἢ ἐκλειπῖς, ἀλλὰ περιφαίνεται τις αὐγὴ περὶ τὴν ἴτην, οὐκ ἐῷσα βαθεῖαν γίνεσθαι τὴν σκιάν καὶ ἄκρατον. Ἀριστοτέλης δὲ, ὁ παλαιός, αὐτίαν τοῦ πλεονάκεις τὴν σελήνην ἐκλείπουσαν, ἢ τὸν ἥλιον, καθορᾶσθαι, πρὸς ἄλλαις τισὶ καὶ ταύτην ἀποδίδωσιν. ἥλιον γὰρ ἐκλείπειν σελήνης ἀντιφράζει. σελήνην δὲ, ... ὁ δὲ Ποσειδώνιος ὀρισάμενος

<sup>115</sup>Post εἶναι indunt γῆς Turn. et Vulc.

οὕτως · τὸ δὲ τὸ πάθος ἔκλειψίς ἐστιν ἡλίου σύνοδος  
σκιᾶς σελήνης, ἧς τὴν ἔκλειψιν, ... ἐκείνοις γὰρ μόνοις  
ἔκλειψίς ἐστιν, ὧν ἂν ἡ σκιά τῆς σελήνης καταλαβοῦ-  
σα τὴν ὄψιν ἀντιφράξαι πρὸς τὸν ἥλιον. ὁμολογῶν δέ,  
σκιὰν τῆς σελήνης φέρεσθα πρὸς ἡμᾶς, οὐκ οἶδα, ὃ τι  
λέγειν ἑαυτῷ καταλέλοιπεν. ἄστρου δὲ σκιὰν ἀδύνατον  
γενέσθαι · τὸ γὰρ ἀφώτιστον σκιά λέγεται · τὸ δὲ φῶς  
οὐ ποιεῖ σκιάν, ἀλλ' ἀναιρεῖν πέφυκεν. Ἀλλὰ τί δὴ (ἔφη)  
μετὰ τοῦτο τῶν τεκμηρίων ἐλέχθη · Κἀγὼ · Τὴν αὐτὴν (ἔφ-  
ην) ἐλάμβανεν ἡ σελήνη ἔκλειψιν. Ὁρθῶς (εἶπεν) ὑπέμ-  
νησας. ἀλλὰ δὴ πότερον ὡς πεποιημένων<sup>116</sup> ὑμῶν καὶ τι-  
θέντων, ἐκλείπειν τὴν σελήνην ὑπὸ τοῦ σκιάσματος ἀλίσ-  
κομένην, ἥδη τρέπομαι<sup>117</sup> πρὸς τὸν λόγον, ἢ βούλεσθε,  
μελέτην ποιήσωμεν ἀπόδειξιν ὑμῖν τῶν ἐπιχειρημάτων  
ἕκαστον ἀπαριθμήσας<sup>118</sup> · Νῆ Δία (εἶπεν ὁ Θεὸς) τούτοις  
ἐμμελέτησον. ἐγὼ δὲ πειθοῦς τιнос δέομαι, ταύτη μόνον  
ἀκηκοώς, ὡς, ἐπὶ μίαν μὲν εὐθεΐαν τῶν τριῶν σωμάτων  
γινομένων, γῆς καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, αἱ ἐκλείψεις συν-  
τυγχάνουσιν. ἡ γὰρ γῆ τῆς σελήνης, ἡ πάλιν ἡ σελήνη  
τῆς γῆς ἀφαιρεῖται τὸν ἥλιον. ἐκλείπει γὰρ οὗτος μὲν,  
σελήνης, σελήνη δὲ, γῆς ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἰσταμένης.  
ὧν γίνεται τὸ μὲν ἐν συνόδῳ, τὸ δ' ἐν διχοτομίᾳ. καὶ ὁ  
Λεύκιος ἔφη · Σχεδὸν μέντοι τῶν λεγομένων κυριώτατα

<sup>116</sup> πεπεισμένων Turn. et Vulc.

<sup>117</sup> τρέπονται Ald. et Bas. τρεπόμεθα Turn.

<sup>118</sup> ἀπαριθμῆσαι Turn.

ταῦτ' ἔστι · πρόλαβε δὲ πρῶτον (εἰ βούλει) τὸν ἀπὸ τοῦ σχήματος τῆς σκιᾶς λόγον. ἔστι γὰρ κοινός,<sup>119</sup> ἅτε καὶ μεγάλου πυρὸς, ἢ φωτὸς σφαιροειδοῦς, ἐλάττονα, σφαιροειδῇ δὲ περιβάλλοντος ὄγκον. ὅθεν ἐν ταῖς ἐκλείψει τῆς σελήνης αἱ περιγραφαὶ τῶν μελαιομένων πρὸς τὰ λαμπρὰ τὰς ἀποτομὰς περιφερεῖς ἴσχουσιν. αἱ γὰρ ἂν στρογγύλου προσμιξίαι<sup>120</sup> ἢ δέξεται τομὰς, ἢ παράσχη, πανταχόσε χωροῦσαι, δι' ὁμοιότητα γίνονται κυκλοτερεῖς. δεύτερον οἶμαι σε γινώσκειν, ὅτι σελήνης μὲν ἐκλείπει πρῶτα μέρη τὰ πρὸς ἀπηλιώτην, ἡλίου δὲ τὰ πρὸς δύσιν. κινεῖται δὲ ἡ μὲν σκιά τῆς γῆς ἐπὶ τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν · ἥλιος δὲ καὶ σελήνη τούναντίον ἐπὶ τὰς ἀνατολάς. ταῦτα γὰρ ἰδεῖν τε παρέχει τῇ αἰσθήσει τὰ φαινόμενα, καὶ λόγων οὐ πάνυ τοι μακρῶν μαθεῖν ἔστιν. ἐκ δὲ τούτων ἡ αἰτία βεβαιοῦται τῆς ἐκλείψεως. ἐπεὶ γὰρ ἥλιος μὲν ἐκλείπει καταλαμβανόμενος, σελήνη δ' ἀπαντῶσα τῷ ποιοῦντι τὴν ἔκλειψιν, εἰκότως, μᾶλλον δ' ἀναγκαίως, τὸ μὲν ὀπισθεν ἀλίσκεται πρῶτον, ἢ δ' ἔμπροσθεν. ἀρχεται γὰρ ἐκεῖθεν ἢ ἐπιπρόσθης. ὅθεν πρῶτον μὲν ἐπιθάλλει τὸ ἐπιπροσθοῦν, ἐπιβάλλει δ' ἐκεῖνο μὲν ἀφ' ἐσπέρας ἢ σελήνη πρὸς αὐτὸν ἀμιλλωμένη, ταύτη δ' ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν, ὥς πρὸς τούναντίον ὑποφερομένη. τρίτον τοίνυν

<sup>119</sup>ἔστι γὰρ κῶνος, non κοινός. Satis id res ipsa docet. *Xylander.*

<sup>120</sup>Ex Ald. et Bas. citatur πρὸς μίξαν, ex Turn. autem et Vulc. προσμιξίαν, vel πρόσμιξιν.

ἔτι τὸ τοῦ χρόνου καὶ τὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς, ὑψηλὴ μὲν ἐκλείπουσα καὶ ἀπόγειος ὀλίγον ἀπολείπεται χρόνον, πρόσγειος δὲ καὶ ταπεινὴ αὐτὸ τοῦτο παθοῦσα, σφόδρα πιέζεται, καὶ βραδέως ἐκ τῆς σκιᾶς ἄπεισι. καίτοι ταπεινὴ μὲν οὔσα, τοῖς μεγίστοις χρῆται κινήμασιν, ὑψηλὴ δὲ τοῖς ἐλαχίστοις. ἀλλὰ τὸ αἴτιον ἐν τῇ σκιᾷ τῆς διαφορᾶς ἐστίν. εὐρυτάτη γὰρ οὔσα περὶ τὴν βάσιν, ὥσπερ οἱ κῶνοι, συστελλομένη τε κατὰ μικρὸν εἰς ὅξυ τῇ κορυφῇ, καὶ λεπτὸν ἀπολήγει πέρας. ὅθεν ἡ σελήνη ταπεινὴ μὲν ἐμπεσοῦσα τοῖς μεγίστοις λαμβάνεται κύκλοις ὑπ' αὐτῆς, καὶ διαπερᾷ τὸ βύθιον, καὶ σκοτωδέστατον. ἄνω δὲ οἶον ἐν τενάγει διὰ λεπτότητα τοῦ σκιεροῦ χρανθεῖσα, ταχέως ἀπαλλάττεται. παρίημι δὲ ὅσα χωρὶς ἰδίους.<sup>121</sup> ὁρῶμεν γάρ, ὅτι πῦρ ἐκ τόπου σκιεροῦ διαφαίνεται καὶ διαλάμπει μᾶλλον, εἴτε<sup>122</sup> ταχύτητι τοῦ σκοτώδους ἀέρος, οὐ δεχομένου τὰς ἀπορρέουσας καὶ διαχύσεις, ἀλλὰ συνέχοντος ἐν ταυτῷ τὴν οὐσίαν καὶ σφίγγοντος · εἴτε τῆς αἰσθήσεως τοῦτο πάθος ἐστίν · ὥς τὰ θερμὰ παρὰ τὰ ψυχρὰ θερμότερα, καὶ τὰς ἡδονὰς παρὰ τοὺς πόνους σφοδροτέρας, οὕτω τὰ λαμπρὰ φαίνεσθαι παρὰ τὰ σκοτεινὰ φανερά, τοῖς διαφόροις πάθεσιν ἀντεπιτείνοντα τὴν φαντασίαν. ἔοικε δὲ πιθανώτερον εἶναι τὸ πρότερον · ἐν

<sup>121</sup>ιδίων Ald.

<sup>122</sup>Pro εἴτε dant ἐπὶ Ald. et Bas. qui posterior liber etiam pro proximo ταχύτητι dat ταχύτητι.

γὰρ ἡλίῳ πᾶσα πυρὸς φύσις οὐ μόνον τὸ λαμπρὸν ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ τῷ εἴκειν γίνεται δύσεργος καὶ ἀμβλυτέρα · σκίδνησι γὰρ ἡ θερμότης καὶ διαχέει τὴν δύναμιν. εἴπερ οὖν ἡ σελήνη πυρὸς εἴληχε βληχροῦ καὶ ἀδρανούς, ἄστρον οὕσα θολερώτερον, ὥσπερ αὐτοὶ λέγουσιν, οὐθὲν, ὧν πάσχουσα φαίνεται νῦν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία πάντα πάσχειν αὐτὴν προσῆκόν ἐστι, φαίνεσθαι μὲν, ὅτε κρύπτεται, κρύπτεσθαι δὲ, ὁπηνίκα φαίνεται · τουτέστι, κρύπτεσθαι μὲν τὸν ἄλλον χρόνον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος αἰθέρος ἀμαυρουμένην, ἐκλάμπειν δὲ καὶ γίνεσθαι καταφανῇ δι' ἐξ μηνῶν, καὶ πάλιν διὰ πέντε τῇ σκιᾷ τῆς γῆς ὑποδυομένην. αἱ γὰρ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τετρακόσiai περίοδοι τῶν ἐκλειπτικῶν πανσελήνων, τὰς τέσσαρας καὶ τετρακοσίας ἐξαμήνους ἔχουσι, τὰς δ' ἄλλας πενταμήνους. ἔδει τοίνυν διὰ τοσούτων χρόνων φαίνεσθαι τὴν σελήνην ἐν τῇ σκιᾷ λαμπруνομένην. ἡ δὲ ἐν<sup>123</sup> ... μὲν ἐκ λείπει καὶ ἀπόλλυσι τὸ φῶς. ἀναλαμβάνει δ' αὖθις, ὅταν ἐκφύγῃ τὴν σκιάν. καὶ φαίνεται γε πολλάκις ἡμέρας, ὥς πάντα μᾶλλον, ἢ πύρινον οὕσα, σῶμα καὶ ἀστεροειδές. εἰπόντος δὲ τοῦτο τοῦ Λευκίου, συνεξέδραμον ἅμα πῶς τῷ<sup>124</sup> ... ὁ τε Φαρνάκης καὶ ὁ Ἀπολλωνίδης. εἴτα τοῦ Ἀπολλωνίδου παρόντος, ὁ Φαρνάκης εἶπεν, ὅτι τοῦτο καὶ μάλιστα τὴν σελήνην δείκνυσιν ἄστρον, ἢ πῦρ, οὕσαν. οὐ γὰρ ἐστι παν-

<sup>123</sup>Ex Turn. et Vulc. affertur ἡ δὲ ἐν σκιᾷ.

<sup>124</sup>Iidem duo codd. hanc lacunam vocabulo αὐτῷ inserendo explent.

τελῶς ἄδηλος ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν, ἀλλὰ διαφαίνει τινὰ  
χρόαν ἀνθρακώδη καὶ βλοσυράν, ἣτις ἰδιός ἐστιν αὐτῆς.  
ὁ δ' Ἀπολλωνίδης ἐνέσθη περὶ τῆς σκιᾶς. αἰεὶ γὰρ οὕ-  
τως ὀνομάζειν<sup>125</sup> ... τοὺς μαθηματικούς τὸν ἀλαμπῇ τόπον,  
σκιάν τε μὴ δέχεσθαι τὸν οὐρανόν. ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν ἔφ-  
ην πρὸς τοῦνομα μᾶλλον ἐριστικῶς, ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα  
φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς, ἐνισταμένους. τὸν γὰρ ἀν-  
τιφραττόμενον ὑπὸ τῆς γῆς τόπον εἰ μὴ σκιάν τις ἐθέλοι  
καλεῖν, ἀλλ' ἀφεγγὲς χωρίον, ὅμως ἀναγκαῖον ἐν αὐτῷ  
τὴν σελήνην γενομένην<sup>126</sup> ... καὶ ὅλως (ἔφην) εὐηθὲς ἐστιν,  
ἐκεῖ μὴ φάναι τῆς γῆς ἐξικνεῖσθαι τὴν σκιάν<sup>127</sup> ... ἢ σκιά  
τῆς σελήνης ἐπιπίπτουσα τῇ ὥπαι καὶ<sup>128</sup> ... πρὸς τὴν γῆν,  
ἔκλειψιν ἡλίου ποιεῖν. πρὸς σὲ δὲ, ὦ Φαρνάκη, τρέψο-  
μαι. τὸ γὰρ ἀνθρακῶδες ἐκεῖνο καὶ διακαὲς χρῶμα τῆς  
σελήνης, ὃ φῆς ἴδιον αὐτῆς εἶναι, σώματός ἐστι πυκνότη-  
τα καὶ βάθος ἔχοντος. οὐθὲν γὰρ ἐθέλει τοῖς ἀρχαίοις<sup>129</sup>  
ὑπόλειμμα φλογός, οὐδ' ἔχνος, ἐμμένειν. οὐδ' ἔστιν ἀν-  
θρακογένεσις, οὐ μὴν<sup>130</sup> στερέμνιον σῶμα, δεξάμενον διὰ

<sup>125</sup>Turn. πάντα hic indit.

<sup>126</sup>Turn. et Vulc. hanc lacunam his verbis explent: μᾶλλον λάμπειν  
καὶ διαφαίνεσθαι.

<sup>127</sup>Turn. ὅπου hic inserit.

<sup>128</sup>Hic indunt διήκουσα Turn. et Vulc.

<sup>129</sup>ἀραιοῖς sensus requirit, quod in ἀρχαίοις librarius inepte detorsit.  
Xylander. Turn. et Vulc. dant Ἀχαιοῖς.

<sup>130</sup>Pro οὐ μὴν lego ὅπου μὴ. Xylander.

βάθους τὴν πύρωσιν, καὶ σόλων<sup>131</sup> · ὥς που καὶ Ὅμηρος εἶρηκεν ·

Αὐτὰρ ἐπεὶ πυρὸς ἄνθος ἀπέπτατο, παύσατο δὲ ...  
φλόξ ... Ἀνθρακίην στορέσσασα.

ὁ γὰρ ἄνθραξ ἔοικεν οὐ πῦρ, ἀλλὰ σῶμα πεπυρωμένον, εἶναι, καὶ πεπονθὸς ὑπὸ πυρὸς, στερεῶ καὶ ρίζαν ἔχοντι προσμένοντος ὄγκῳ καὶ προσδιατρίβοντος. αἱ δὲ φλόγες ἀραιᾶς εἰσὶν ἔξαψις καὶ ρεύματα τροφῆς καὶ ὕλης, ταχὺ δι' ἀσθένειαν ἀναλυομένης · ὥστ' οὐδὲν ἂν ὑπῆρχε<sup>132</sup> γεώδη καὶ πυκνὴν εἶναι τὴν σελήνην ἕτερον οὕτως ἐναργὲς τεκμήριον, εἴπερ αὐτῆς ἴδιον ἦν, ὥς χρῶμα τὸ ἀνθρακῶδες. ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὦ φίλε Φαρνάκη, πολλὰς<sup>133</sup> τὰς ἐκλειπούσας χροᾶς ἀμείβειν. καὶ διαιρουῖσιν αὐτὰς οὕτως οἱ μαθηματικοὶ κατὰ χρόνον καὶ ὥραν ἀφορίζοντες. ἂν ἀφ' ἐσπέρας ἐκλείπη, φαίνεται μέλανα δεινῶς ἄχρι τρίτης ὥρας καὶ ἡμισείας · ἂν δὲ μέση, τοῦτο<sup>134</sup> δὴ τὸ ἐπιφοινίσσον ἴησι, καὶ πῦρ καὶ πυρωπόν · ἀπὸ δὲ ἐβδόμης ὥρας καὶ ἡμισείας, ἀνίσταται τὸ ἐρύθημα. καὶ τέλος ἤδη πρὸς ἕω

<sup>131</sup>καὶ σόλων *falsum esse apparet, cum Homeri verba sint. Itaque pro iis suspicor legendum καὶ σῶζον. Xylander.*

<sup>132</sup>Post ὑπῆρχε *codex quidam innominatus inserit τοῦ.*

<sup>133</sup>Φαρνάκη, πολλὰς] *Mutilum. Hoc vult, deprehensum esse, lunam non semper prunae colorem referre in defectu, sed alias alium. Xylander. Pro proximo sequente τὰς dant γὰρ Turn. et Vulc.*

<sup>134</sup>Pro τοῦτο dant τότε Turn. et Vulc.

λαμβάνει χρώαν κυανοειδῆ καὶ χαροπὴν, ἀφ' ἧς δὴ καὶ μάλιστα γλαυκῶπιν αὐτὴν οἱ ποιηταὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀνακαλοῦνται. τοσαύτας οὖν χρώας ἐν τῇ σκιᾷ τὴν σελήνην λαμβάνουσιν ὁρῶντες, οὐκ ὁρθῶς ἐπὶ μόνον καταφέρονται τὸ ἀνθρακῶδες, ὃ μάλιστα φῆσαι τις ἂν ἀλλότριον αὐτῆς εἶναι, καὶ μᾶλλον ὑπόμιγμα καὶ λεῖμμα τοῦ φωτός, διὰ τῆς σκιᾶς περιλάμποντος. ἴδιον δὲ τὸ μέλαν καὶ γεῶδες. ὅπου δὲ πορφυρίσιν ἐνταῦθα καὶ φοινικίσι λίμναις τε καὶ ποταμοῖς δεχομένοις ἥλιον ἐπίσκια χωρία γειτνιῶντα συγχρώζεται καὶ περιλάμπεται, διὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀποδιδόντα πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀπαυγασμοὺς, τί θαυμαστόν, εἰ ρεῦμα πολὺ σκιᾶς ἐμβάλλον ὥσπερ εἰς πέλαγος οὐράνιον, οὐ σταθεροῦ φωτός, οὐδ' ἡρεμοῦντος, ἀλλὰ μυρίοις ἄστροις ἐλαυνομένου, μίξεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταβολὰς λαμβάνοντος, ἄλλην ἄλλοτε χρώαν ἐκραττόμενον ἀπὸ τῆς σελήνης ἐνταῦθα ἀποδίδωσιν · ἄστρον μὲν γάρ, ἢ πῦρ, οὐκ ἂν ἐν σκιᾷ διαφανεῖν μέλαν, ἢ γλαυκόν, ἢ κυανοειδές, ὅρεσι δὲ καὶ πεδίοις καὶ θαλάσσαις πολλαὶ μὲν ἀφ' ἡλίου μορφαὶ χρωμάτων ἐπιτρέχουσι, καὶ σκιαῖς καὶ ὁμίχλαις, ἃς<sup>135</sup> φαρμάκοις γραφικοῖς μιγνύμενον ἐπάγει βαφὰς τὸ λαμπρόν · ὧν τὰ μὲν τῆς θαλάττης ἐπικεχείρηκεν ἀμωσγέπως ἐξονομάζειν Ὅμηρος, ἰοειδέα καλῶν καὶ οἶνοπα πόντον, αὖθις δὲ πορφύρεον κύμα, γλαυκὴν τ' ἄλλως θάλασσαν, καὶ λευκὴν γαλήνην ·

<sup>135</sup>Pro ἃς exhibent ὡς Turn. et Vule.

τὰς δὲ περὶ τὴν γῆν διαφορὰς τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐπι-  
φαινομένων χρωμάτων παρῆκεν, ὥς ἀπείρους τὸ πλῆθος  
οὔσας. τὴν δὲ σελήνην οὐκ εἰκὸς<sup>136</sup> τὴν θάλασσαν μίαν  
ἔχειν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰκέναι μάλιστα τῇ γῇ τὴν φύσιν,  
ἣν ἐμυθολόγει Σωκράτης ὁ παλαῖος· εἴτε δὴ καύτην αἰ-  
νιττόμενος, εἴτε δὴ ἄλλην τινὰ διηγούμενος. οὐ γὰρ ἄπι-  
στον, οὐδὲ θαυμαστὸν, εἰ μὴδὲν ἔχουσα διεφθορὸς ἑαυτῇ,  
μὴδ' ἰλυῶδες, ἀλλὰ φῶς τε καρπουμένη καθαρὸν ἐξ οὐρα-  
νοῦ καὶ θερμότητος, οὐ διακαοῦς, οὐδὲ μανικοῦ πυρὸς,  
ἀλλὰ νοτεροῦ καὶ ἀβλαΐδοῦς καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντος οὔ-  
σα πλήρης, κάλλη τε θαυμαστὰ κέκτηται τόπων, ὅρη τε  
καταφλογοειδῆ, καὶ ζώνας ἀλουργὰς ἔχει, χρυσόν τε καὶ  
ἄργυρον, οὐκ ἐν βάθει διεσπαρμένον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς πε-  
δίοις ἐξανθοῦντα πολὺν, ἢ πρὸς ὕψει λείοις περιφερό-  
μενον. εἰ δὲ τούτων ὅψις ἀφικνεῖται διὰ τῆς σκιᾶς ἄλ-  
λοτε ἄλλη πρὸς ἡμᾶς, ἐξαλλαγῇ καὶ διαφορᾷ τινι τοῦ πε-  
ριέχοντος, τό γε μὴν τίμιον οὐκ ἀπόλλυσι τῆς δόξης, οὐδὲ  
τὸ θεῖον, ἢ σελήνη. ἥτις<sup>137</sup> ... ἱερὰ πρὸς ἀνθρώπων νομι-  
ζομένη, ἢ μᾶλλον<sup>138</sup> πῦρ θολερὸν (ὥσπερ οἱ Στωϊκοὶ λέ-  
γουσι) καὶ τρυγῶδες. πῦρ μὲν γε παρὰ Μήδοις καὶ Ἀσ-  
συρίοις βαρβαρικὰς ἔχει τιμὰς, οἳ φόβῳ τὰ βλάπτοντα  
θεραπεύουσι πρὸ τῶν σεμνῶν ἀφοσιούμενοι· τὸ δὲ γῆς  
ὄνομα παντὶ που φίλον Ἑλληνι καὶ τίμιον, καὶ πατρῶον

<sup>136</sup>Idem post εἰκὸς interponunt ὥς.

<sup>137</sup>Post ἥτις Turn. inserit γῆ.

<sup>138</sup>Idem dat inverse μᾶλλον ἢ.

ἡμῖν, ὥσπερ ἄλλον τινὰ θεὸν σέβεσθαι. πολλοῦ δὲ δέο-  
μεν ἄνθρωποι τὴν σελήνην, γῆν οὕσαν Ὀλυμπίαν, ἄψυχον  
ἡγεῖσθαι σῶμα καὶ ἄνουν καὶ ἄμοιρον, ὧν θεοῖς ἀπάρ-  
χεσθαι προσήκει, νόμῳ τε τῶν ἀγαθῶν ἀμοιβὰς τίνον-  
τας, καὶ κατὰ φύσιν σεβομένους τὸ κρεῖττον ἀρετῇ καὶ  
δυνάμει καὶ τιμιώτερον. ὥστε μηδὲν οἰώμεθα πλημμε-  
λεῖν γῆν αὐτὴν θέμενοι. τὸ δὲ φαινόμενον τουτὶ πρόσ-  
ωπον αὐτῆς, ὥσπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους τινὰς  
μεγάλους, οὕτως ἐκείνην ἀνεπτύχθαι βάθεσι μεγάλοις,  
καὶ ῥήξεσιν, ὕδωρ, ἢ ζοφερόν ἀέρα, περιέχουσιν. ὧν ἐν-  
τὸς οὐ καθίησιν, οὐδ' ἐπιπαύει τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀλλ'  
ἐκλείπει, καὶ διεσπασμένην ἐνταῦθα τὴν ἀνάβασιν ἀπο-  
δίδωσιν. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἀπολλωνίδης · Εἴτα, ὦ πρὸς  
αὐτῆς (ἔφη) τῆς σελήνης, δυνατόν εἶναι δοκεῖ ἡμῖν, ῥηγ-  
μάτων τινῶν, ἢ φαραγγῶν, εἶναι σκιάς, κάκεῖθεν ἀφικ-  
νεῖσθαι δεῦρο πρὸς τὴν ὄψιν, ἢ τὸ συμβαῖνον οὐ λογίζεσ-  
θαι, κἀγὼ τουτὶ εἶπω · καίπερ οὐκ ἀγνοοῦντες, ἀκούοι-  
τε δέ<sup>139</sup> · ἡ μὲν διάμετρος τῆς σελήνης δυοκαίδεκα δακ-  
τύλους ἔχει τὸ φαινόμενον ἐν τοῖς μέσοις ἀποστήμασι  
μέγεθος · τῶν δὲ μελάνων καὶ σκιερῶν ἕκαστον ἡμιδακ-  
τυλίου φαίνεται μείζον, ὥστε τῆς διαμέτρου μείζον, ἢ εἰ-  
κοστοτέταρτον, εἶναι. καὶ μὴν, εἰ μόνων ὑποθοίμεθα τὴν  
περίμετρον τῆς σελήνης τρισμυρίων σταδίων, μυρίων δὲ  
τὴν διάμετρον, κατὰ τὸ ὑποκείμενον, οὐκ ἔλαττον ἂν εἶ-

<sup>139</sup> Pro δὲ Turn. habet δὴ.

ναι<sup>140</sup> πεντακοσίων σταδίων ἐν αὐτῇ τῶν σκιερῶν ἕκαστον,  
 ὄρα δὴ πρῶτον, ἂν ἦ δυνατόν, τῇ σελήνῃ τηλικαῦτα βάθῃ  
 καὶ τηλικαύτας εἶναι τραχύτητας, ὥστε σκιὰν ποιεῖν το-  
 σαύτην · ἔπειτα πῶς οὔσαι τηλικαῦται τὸ μέγεθος ὑφ'  
 ἡμῶν οὐχ ὁρῶνται. κἀγὼ μειδιάσας πρὸς αὐτόν · Εὐγε,  
 (ἔφην) ὅτι τοιαύτην ἐξεύρηκας ἀπόδειξιν, ὦ Ἀπολλωνίδη,  
 δι' ἧς καὶ σαυτὸν ἀποδείξεις τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων  
 μείζονας εἶναι, οὐκ ἐν ἅπαντι μέντοι χρόνῳ τῆς ἡμέρας,  
 ἀλλὰ πρωτὶ μάλιστα καὶ δείλῃς. οἶει, τὰς σκιάς ἡμῶν τοῦ  
 ἡλίου ποιοῦντος ἡλιβάτους, τὸ καλὸν τοῦτον αἰσθήσει  
 παρέχειν συλλογισμόν, ὥς, εἰ μέγα τὸ σκιαζόμενον, ὑπερ-  
 μέγεθες τὸ σκιάζον. ἐν Λήμνῳ μὲν οὐδέτερος ἡμῶν, εὖ  
 οἶδ', ὅτι γέγονε, τουτὶ μέντοι τὸ θρυλούμενον ἰάμβειον  
 ἀμφότεροι πολλάκις ἀκηκόαμεν ·

"Ἄθως καλύψει<sup>141</sup> πλευρὰ Λημνίας βοός.

ἐπιβάλλει γὰρ ἡ σκιά τοῦ ὄρους (ὡς ἔοικε) χαλκῶ τινὶ  
 βοϊδίῳ, μῆκος ἀποτίνουσα διὰ τῆς θαλάττης οὐκ ἔλαττον  
 ἑπτακοσίων σταδίων, τὸ<sup>142</sup> κατασκιάζον ὕψος εἶναι διὰ

<sup>140</sup>Idem pro εἶναι dat εἶη.

<sup>141</sup>"Ἄθως καλύψει] Apud Eustath. in Iliad. ξ. 229. legitur multo con-  
 cinnius: "Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός. De umbra huius montis  
 vide Apollon. Ἄργον. α. Sed et caetera hic sunt mutila et palam fal-  
 sa, ut ἀνάβασιν pro ἀνάκλασιν, et alia, quae annotando persequi sit  
 longum. Xylander.

<sup>142</sup>Pro τὸ Turn. exhibet τῷ.

τὴν αἰτίαν · ὅτι πολλαπλασίους αἱ τοῦ φωτὸς ἀποστάσεις τῶν σωμάτων τὰς σκιάς ποιοῦσι. δεῦρο δὴ θεῶ καὶ τῆς σελήνης, ὅτε πάμμηνός ἐστι, καὶ μάλιστα τὴν ιδέαν ἔναρθρον τοῦ προσώπου<sup>143</sup> βαθύτητα τῆς σκιᾶς ἀποδίδωσι, τὸ μέγιστον ἀπέχοντα διάστημα τὸν ἥλιον. ἢ γὰρ ἀπόστασις τοῦ φωτὸς αὐτὴ τὴν σκιὰν μεγάλην, οὐ τὰ μεγέθη τῶν ὑπὲρ τὴν σελήνην ἀνωμαλιῶν πεποίηκε. καὶ μὴν οὐδὲ τῶν ὀρῶν τὰς ὑπεροχὰς ἔδωκε μεθ' ἡμέραν αἱ περιαυγαὶ τοῦ ἡλίου καθορᾶσθαι. τὰ μέντοι βαθέα καὶ κοῖλα φαίνεται καὶ σκιώδη πόρρωθεν. οὐδὲν οὖν ἄτοπον, εἰ καὶ τῆς σελήνης τὴν ἀντίλπιν καὶ τὸν ἐπιφωτισμὸν οὐκ ἐστὶ καθορᾶν ἀκριβῶς. αἱ δὲ τῶν σκιερῶν παραθέσεις παρὰ τὰ λαμπρὰ τῇ διαφορᾷ τὴν ὄψιν οὐ λανθάνουσιν. ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον (ἔφη) ἐλέγχειν δοκεῖ τὴν λεγομένην ἀνάκλασιν ἀπὸ τῆς σελήνης, ὅτι τοὺς ἐν ταῖς ἀνακλωμέναις αὐγαῖς ἐστιῶτας οὐ μόνον συμβαίνει τὸ φωτιζόμενον ὀρᾶν, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζειν. ὅταν γὰρ, αὐγῆς ἀφ' ὕδατος πρὸς τοῖχον ἀλλομένης, ὄψις ἐν αὐτῷ τῷ πεφωτισμένῳ κατὰ τὴν ἀνάκλασιν τόπως γένηται, τὰ τρία καθορᾶ, τὴν τ' ἀνακλωμένην αὐγὴν, καὶ τὸ ποιοῦν ὕδωρ τὴν ἀνάκλασιν, καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν, ἀφ' οὗ τὸ φῶς τῷ ὕδατι προσπίπτει ἀνακλάσθαι. τούτων δὲ ὁμολογουμένων καὶ φαινομένων, κελεύουσι τοὺς ἀνακλάσει φωτίζεσθαι τὴν γῆν ὑπὸ τῆς σελήνης ἀξιοῦντας, ἐπιδεικνύναι νύκτωρ ἐμ-

<sup>143</sup>Post προσώπου indunt καὶ Turn. et Vulc.

φαινόμενον τῇ σελήνῃ τὸν ἥλιον, ὥσπερ ἐμφαίνεται τῷ ὕδατι μεθ' ἡμέραν, ὅταν ἀνάκλασις ὑπ' αὐτὸν<sup>144</sup> γένηται. μὴ φαινομένου δὲ τούτου, κατ' ἄλλον οἶονται τρόπον, οὐκ ἀνακλάσει, γίνεσθαι τὸν φωτισμόν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, μηδὲ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὁ Ἀπολλωνίδης ; κοινὰ γὰρ ἔοικε καὶ πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὰ τῆς ἀνακλάσεως. Ἀμέλει τρόπον τινὰ (ἔφην ἐγὼ) κοινὰ, τρόπον δ' ἄλλον οὐδὲ κοινὰ · πρῶτον δὲ ὅρα τὰ τῆς εἰκόνοσ, ὡς ἄνω ποταμῶν καὶ τραπὲν πάλιν λαμβάνουσιν. ἐπὶ γῆς πάρεστι καὶ κάτω τὸ ὕδωρ · ὑπὲρ γῆς δὲ σελήνη καὶ μετέωρος. ὅθεν ἀντίστροφον αἱ κεκλασμέναι τὸ σχῆμα τῆς γωνίας ποιούσι, τῆς μὲν ἄνω, πρὸς τῇ σελήνῃ, τῆς δὲ κάτω, πρὸς τῇ γῇ κορυφὴν ἐχούσης. μὴ ἅπασαν οὖν ιδέαν κάτοπτρον, μηδ' ἐκ πάσης ἀποστάσεως ὁμοίαν ἀνάκλασιν ποιεῖν ἀξιούτωςαν, ἐπεὶ μάχονται πρὸς τὴν ἐνάργειαν. οἱ δὲ σῶμα μὴ λεπτὸν, μηδὲ λεῖτον, ὥσπερ ἐστὶ τὸ ὕδωρ, ἀποφαίνοντες τὴν σελήνην, ἀλλ' ἐμβριθὲς καὶ γεῶδες, οὐκ οἶδα, ὅπως ἀπαιτοῦνται τοῦ ἡλίου τὴν ἔμφασιν ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν ὄψιν. οὐδὲ γὰρ τὸ γάλα τοὺς τοιούτους ἐσοπτρισμοὺς ἀποδίδωσιν, οὐδὲ ποιεῖ τῆς ὀψεως ἀνακλάσεις διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τραχύτητα τῶν μορίων · πόθεν γε<sup>145</sup> τὴν σελήνην δυνατόν ἐστιν ἀναπέμπειν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ὄψιν, ὥσπερ ἀναπέμπει τὰ λειότερα τῶν ἐσόπτρων

<sup>144</sup>ὑπ' αὐτῷ Turn. et Vulc.

<sup>145</sup>πόθεν γὰρ Turn. et Vulc.

; καίτοι καὶ ταῦτα δῆπουθεν ἐὰν ἀμυχή τις, ἢ ρύπος, ἢ ταραχή τις, καταλάβῃ, τὸ σημεῖον ἂν, ἀφ' οὗ πέφυκεν ἡ ὄψις, ἀνακλασθὲν τυποῦται · καὶ βλέπεται μὲν αὐτά, τὴν δ' ἀνταύγειαν οὐκ ἀποδίδωσιν. ὁ δ' ἀξιῶν, ἢ καὶ τὴν ὄψιν ἡμῶν ἐπὶ τὸν ἥλιον ἀξιῶν εἶναι, φῶς δὲ τὴν ὄψιν, οὐρανὸν δὲ τὸν ἄνθρωπον. τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου δι' εὐτονίαν καὶ λαμπρότητα πρὸς τῇ σελήνῃ γινομένην μετὰ πληγῆς τὴν ἀνάκλασιν φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς εἰκὸς ἐστίν · ἢ δ' ὄψις, ἀσθενὴς οὖσα καὶ ὀλιγοστή, τί θαυμαστόν, εἰ μήτε πληγὴν ἀνακρουστικὴν ποιεῖ, μήτ' ἀφαλλομένης τηρεῖ τὴν συνέχειαν, ἀλλὰ θρύπτεται καὶ ἀπολείπει, πλῆθος οὐκ ἔχουσα φωτὸς, ὥστε μὴ παρασπᾶσθαι περὶ τὰς ἀνωμαλίας καὶ τραχύτητας. ἀπὸ μὲν γὰρ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων ἐσόπτρων ἰσχύουσιν ἔτι τῆς ἀρχῆς ἐγγὺς οὔσαν ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἄλλεσθαι τὴν ἀνάκλασιν, οὐκ ἀδύνατόν ἐστιν · ἀπὸ δὲ τῆς σελήνης, κἂν γίνωνται τινες ὀλισθήσεις αὐτῆς, ἀσθενεῖς ἔσσονται καὶ ἀμυδραὶ, καὶ προαπολείπουσαι διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως · καὶ γὰρ ἄλλως τὰ μὲν κοῖλα τῶν ἐσόπτρων εὐτονωτέραν ποιεῖ τῆς προηγουμένης αὐγῆς τὴν ἀνακλωμένην, ὥστε καὶ φλόγας ἀναπέμπειν πολλάκις · τὰ δὲ κυρτὰ καὶ σφαιροειδῆ, τῷ μὴ πανταχόθεν ἀντερείδειν, ἀσθενῇ καὶ ἀμαυράν. ... ὁρᾶται<sup>146</sup> δῆπουθεν, ὅταν ἴριδες δύο φανῶσι, νέφους νέφος ἐμπεριέχοντος, ἀμαυράν ποιοῦσαν καὶ ἀσαφῇ τὰ χρώματα τὴν

<sup>146</sup> ὁρᾶτε Turn.

περιτρέχουσιν. τὸ γὰρ ἐκτὸς νέφος, ἀπωτέρω τῆς ὄψεως κείμενον, οὐκ εὖτονον, οὐδ' ἰσχυρὰν τὴν ἀνάκλασιν ἀποδίδωσι. καὶ τί δεῖ πλείονα λέγειν · ὅπου γὰρ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀνακλώμενον ἀπὸ τῆς σελήνης, τὴν μὲν θερμότητα πᾶσαν ἀποβάλλει, τῆς δὲ λαμπρότητος αὐτῷ λεπτόν ἀφικνεῖται μόλις πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀδρανὲς λείψανον, ἢ που τῆς ὄψεως τὸν ἴσον φερομένοις διάυλον, ἐνδέχεται μόριον ὀτιοῦν λείψανον ἐξικέσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπὸ τῆς σελήνης. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. σκοπεῖτε δὲ (εἶπον) καὶ ὑμεῖς, εἰ τὰ αὐτὰ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν σελήνην ἔπασχεν ἡ ὄψις · ὃ δὴ<sup>147</sup> καὶ γῆς καὶ φυτῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄστρον ἐμφάσεις ποιεῖν τὴν πανσέληνον, οἷας τὰ λοιπὰ ποιεῖται τῶν ἐσόπτρων. εἰ δ' οὐ γίνονται πρὸς ταῦτα τῆς ὄψεως ἀνακλάσεις, δι' ἀσθένειαν αὐτῆς, ἢ τραχύτητα τῆς σελήνης, μηδὲ πρὸς τὸν ἥλιον ἀπαιτῶμεν. ἡμεῖς μὲν οὖν, (ἔφην) ὅσα μὴ διαπέφευγε τὴν μνήμην τῶν ἐκεῖ λεχθέντων, ἀπηγγέлкаμεν · ὥρα δὲ καὶ Σύλλαν παρακαλεῖν, μᾶλλον δ' ἀπαιτεῖν τὴν διήγησιν, οἷον ἐπὶ ῥητοῖς ἀκροατὴν γεγεννημένον. ὥστε (εἰ δοκεῖ) καταπαύσαντες τὸν περίπατον, καὶ καθίσαντες ἐπὶ τῶν βάθρων, ἐδραῖον αὐτῷ παράσχωμεν ἀκροατήριον. ἔδοξε δὲ ταῦτα · καὶ καθισάντων ἡμῶν, ὁ Θέων · Ἐγὼ τοι, ὦ Λαμπρία, (εἶπεν) ἐπιθυμῶ μὲν οὐδενὸς ἦττον ὑμῶν ἀκοῦσαι τὰ λεχθησόμενα, πρότερον δ' ἂν ἡδέως ἀκούσαιμι περὶ τῶν οἰκεῖν

<sup>147</sup>Pro ὃ δὴ Turn. et Vulc. dant ἔδει.

λεγομένων ἐπὶ τῆς σελήνης, οὐκ εἰ κατοικοῦσί τινες, ἀλλ' εἰ δυνατόν ἐκεῖ κατοικεῖν. εἰ γὰρ οὐ δυνατόν, ἄλογον, καὶ τὸ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. δόξει γὰρ πρὸς οὐθὲν, ἀλλὰ μάτην γεγονέναι, μήτε καρπούς ἐκφέρουσα, μήτ' ἀνθρώποις τισὶν ἔδραν παρέχουσα καὶ γένεσιν καὶ δίαιταν ὧν ἔνεκα καὶ ταύτην γεγονέναι φαμέν, κατὰ Πλάτωνα, τροφὸν<sup>148</sup> ἡμετέραν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀτρεκῇ φύλακα καὶ δημιουργόν. ὁρᾷς δὲ, ὅτι πολλὰ λέγεται, καὶ σὺν γέλῳ, καὶ μετὰ σπουδῆς, περὶ τούτων. τοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν σελήνην οἰκοῦσιν, ὥσπερ Ταντάλοις, ὑπὲρ κεφαλῆς ἐκκρέμασθαί φασι, τοὺς δ' οἰκοῦντας αὐτὴν πάλιν ἐπ' αὐτῆς, ὥσπερ Ἰξίονας ἐνδεδεμένους ρύμη τόση. ... καίτοι μίαν οὐ κινεῖται κίνησιν, ἀλλ' ὥς που καὶ λέγεται τριοδίτις, ἐστίν, ἅμα μῆκος ἐπὶ τοῦ ζωδιακοῦ καὶ πλάτος ἐπιφερομένη καὶ βάθος ὧν τὴν μὲν περιδρομὴν, τὴν δὲ ἔλικο, τὴν δ' οὐκ οἶδα πῶς ἀνωμαλίαν ὀνομάζουσιν οἱ μαθηματικοί, καίπερ οὐδεμίαν ὁμαλήν, οὐδὲ τεταγμένην ταῖς ἀποκαταστάσεσιν ὁρῶντες ἔχουσιν. οὐκοῦν<sup>149</sup> εἰ λέων τις ἔπεσεν ὑπὸ ρύμης εἰς Πελοπόννησον, ἄξιόν ἐστι θαυμάζειν· ἀλλ' ὅμως<sup>150</sup> οὐ μυρία ὁρῶμεν ἀεὶ πεσήματα ἀνδρῶν καὶ ἀπολακτισμούς βίων ἐκεῖθεν οἷον ἐκκυβιστώντων καὶ περιτρεπόντων. καὶ γὰρ γελοῖον, περὶ μονῆς τῶν ἐκεῖ διαπορεῖν, εἰ μὴ γένε-

<sup>148</sup>τροφήν Ald. et Bas.

<sup>149</sup>Pro οὐκοῦν dant οὐκ Ald. et Bas.

<sup>150</sup>Pro ὅμως dant ὅπως Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ὅτι.

σιν, μηδὲ σύστασιν, ἔχειν δύναται. ὅπου γὰρ Αἰγύπτιοι καὶ Τρωγλοδύται, οἷς ἡμέρας μιᾶς ἀκανεὺς<sup>151</sup> ἴσταται κατὰ κορυφὴν ὁ ἥλιος ἐν τροπαῖς, εἴτ' ἄπεισιν, ὀλίγον ἀπέχουσι τοῦ κατακεκαῦσθαι ξηρότητι τοῦ περιέχοντος· ἥπου τοὺς ἐπὶ τῆς σελήνης εἰκὸς ἐστὶ δώδεκα θερείας ὑπομένειν ἔτους ἐκάστου, κατὰ μῆνα τοῦ ἡλίου πρὸς κάθετον αὐτοῖς ἐφισταμένου καὶ στηρίζοντος, ὅταν ᾗ πανσέληνος. πνεύματά γε μὴν καὶ νέφη καὶ ὄμβρους, ὧν χωρὶς οὔτε γενεαὶς φυτῶν ἐστίν, οὔτε σωτηρία γενομένοις, ἀμήχανον ἐκεῖ διανοηθῆναι, συνιστάμενα διὰ θερμότητα καὶ λεπτότητα τοῦ περιέχοντος. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τῶν ὁρῶν τὰ ὑψηλὰ δέχεται τοὺς ἀγρίους καὶ ἐναντίους χειμῶνας. ἀλλ' ... ἤδη καὶ σάλον ἔχων ὑπὸ κουφότητος ὁ ἀήρ, ἐκφεύγει τὴν σύστασιν ταύτην καὶ πύκνωσιν. εἰ μὴ νῆ Δία φήσομεν, ὥσπερ ἡ Ἀθηνᾶ τῷ Ἀχιλλεῖ νέκταρός τι καὶ ἀμβροσίας ἐνέσταξε, μὴ προσιεμένῳ τροφὴν, οὕτω τὴν σελήνην, Ἀθηνᾶν λεγομένην καὶ οὖσαν, τρέφειν τοὺς ἄνδρας, ἀμβροσίαν ἀνεῖσαν αὐτοῖς ἐφημέριον, ὡς Φερεκύδης, ὁ παλαιός, οἶεται σιτεῖσθαι αὐτοὺς θεοὺς. τὴν μὲν γὰρ Ἰνδικὴν ρίζαν, ἣν φησι Μεγασθένης μῆτ' ἐσθίοντας,<sup>152</sup> μήτε πίνοντας, ἀλλ' ἀστόμους<sup>153</sup> ὄντας ὑποτύφειν καὶ θυμιᾶν, καὶ τρέφεσθαι τῇ ὁσμῇ, πόθεν ἂν τις ἐκεῖ φυομένην λάβοι, μὴ βρεχομένης τῆς σελήνης; ταῦτα τοῦ Θέωνος εἰπόντος

<sup>151</sup> ἀκανεὺς Turn.

<sup>152</sup> μῆτ' ἐσθίοντας] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

<sup>153</sup> α. εὐστόμους Ald. et Vulc.

... γε ἔφην καὶ ἄριστα τῇ παιδιᾷ τοῦ λόγου τὰς ὁφρῦς ... ἃ καὶ θάρσος ἡμῖν ἐγγίνεται πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, μὴ πάνυ μικράν, μηδ' αὖστηράν εὐθύνην περιδοκῶσι. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῶν σφόδρα πεπεισμένων τὰ τοιαῦτα διαφέρουσιν οἱ σφόδρα δυσκολαίνοντες αὐτοῖς καὶ διαπιστοῦντες, ἀλλὰ μὴ πρῶως τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἐθέλοντες ἐπισκοπεῖν. εὐθύς οὖν τοπρῶτον οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ μὴ κατοικοῦσιν ἄνθρωποι τὴν σελήνην, μάτην γεγονέναι καὶ πρὸς μηθέν. οὐδὲ γὰρ τήνδε τὴν γῆν δι' ὅλης ἐνεργόν, οὐδὲ προσοικουμένην ὀρῶμεν, ἀλλὰ μικρὸν αὐτῆς μέρος, ὥσπερ ἄκραις τισὶν, ἢ χερρόνησοις, ἀνέχουσιν ἐκ βυθοῦ, γόνιμόν ἐστι ζώων καὶ φυτῶν. τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν ἔρημα καὶ ἄκαρπα χειμῶσι καὶ αὐχμοῖς, τὰ δὲ πλεῖστα κατὰ τῆς μεγάλης δέδυκε θαλάσσης. ἀλλὰ σὺ, τὸν Ἀρίσταρχον ἀγαπῶν ἀεὶ καὶ θαυμάζων, οὐκ ἀκούεις Κράτητος ἀναγινώσκων ·

Ὡκεανὸς, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται  
Ἀνδράσιν ἠδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἔησιν.

ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ μάτην ταῦτα γεγονέναι · καὶ γὰρ ἀναθυμιάσεις ἢ θάλασσα μαλακὰς ἀνίησι καὶ τῶν πνευμάτων τὰ ἥδιστα, θέρους ἀκμάζοντος · ἐκ τῆς ἀοικήτου καὶ κατεψυγμένης αἱ χιόνες ἀτρέμα διατηκόμεναι χαλῶσι καὶ διασπείρουσιν · ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἔστηκεν ἀτρεκὴς ἐν μέσῳ φύλαξ, κατὰ Πλάτωνα, καὶ δημιουργός. οὐδὲν

οὖν κωλύει, καὶ τὴν σελήνην ζώων μὲν ἔρημον εἶναι, παρέχειν δ' ἀνακλάσεις τῷ φωτὶ περὶ αὐτὴν διαχεομένῳ, καὶ συρρόην ταῖς τῶν ἀστέρων αὐγαῖς ἐν αὐτῇ καὶ σύγκρασιν, ἣ συνεκπέττει τε τὰς ἀπὸ τῆς γῆς ἀναθυμιάσεις, ἅμα τε καὶ τῷ ἡλίῳ τὸ ἔμπυρον ἄγαν καὶ σκληρὸν ἀφίησι. καὶ πολὺ τι καὶ παλαιᾷ φήμη διδόντες, Ἄρτεμιν αὐτὴν νομισθῆναι φήσομεν, ὥς παρθένον καὶ ἄγονον, ἄλλως δὲ βοηθητικὴν καὶ ὠφέλιμον · ἐπεὶ τῶν γ' εἰρημένων οὐδὲν ὠφελεῖν Θεῶν<sup>154</sup> ἀδύνατον δείκνυσι<sup>155</sup> τὴν λεγομένην ἐπ' αὐτῆς οἴκησιν. ἢ τε γὰρ δίνη, πολλὴν ἔχουσα πραότητα καὶ γαλήνην, ἐπιλαίνει τὸν ἀέρα, καὶ διαμένει συγκατακοσμούμενον, ὥστε μηδὲν εἶναι δέος, ἐκπεσεῖν καὶ ἀποσφαλῆναι τοὺς ἐκεῖ βεβηκότας.<sup>156</sup> εἰ δὲ μηδ' αὐτὴ, καὶ τὸ ποικίλον τοῦτο τῆς φορᾶς καὶ πεπλανημένον,<sup>157</sup> οὐκ ἀνωμαλίας, οὐδὲ ταραχῆς ἐστίν, ἀλλὰ θαυμαστὴν ἐπιδείκνυνται τάξιν ἐν τούτοις καὶ πορείαν οἱ ἀστρολόγοι, κύκλοις τισὶ περὶ κύκλους ἐτέρους ἐξελιττομένοις συνάγοντες αὐτὴν, οἱ μὲν ἀτρεμοῦσαν, οἱ δὲ λείως καὶ ὁμαλῶς ἀεὶ τάχῃσι τοῖς αὐτοῖς ἀνθυποφερομένην. αὗται γὰρ αἱ τῶν κύκλων ἐπιβάσεις καὶ περιαγωγαὶ καὶ σχέσεις πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἡμᾶς, τὰ φαινόμενα τῆς κινήσεως ὕψη

<sup>154</sup>b. οὐδὲν ὠφελεῖν δείων] Si legas οὐδὲν, ὦ φίλε Θεῶν, locus erit integer. *Xylander.*

<sup>155</sup>δεικνῦσα Turn. et Vulc.

<sup>156</sup>βεβηκότας Turn.

<sup>157</sup>πεπλανημένου Ald. et Bas.

καὶ βάθη, καὶ τὰς κατὰπλάτος παραλλάξεις, ἅμα ταῖς κατὰ  
μῆκος αὐτῆς περιόδοις ἐμμελέστατα συμπεραίνουσι. τὴν  
δὲ πολλὴν θερμότητα καὶ συνεχῇ πύρωσιν ὑπὸ ἡλίου οὐ  
παύσῃ φοβούμενος, ἂν πρῶτον μὲν ἀντιθῇ ταῖς ἔνδε-  
κα θεριναῖς συνόδοις τὰς πανσελήνους, εἴτα δὲ τὸ συνε-  
χὲς τῆς μεταβολῆς ταῖς ὑπερβολαῖς χρόνον οὐκ ἐχούσης  
πολὺν, ἐμποιεῖν κρᾶσιν οἰκείαν, καὶ τὸ ἄγαν ἐκατέρας  
ἀφαιρεῖν, τὰ μέσα δὲ τούτων, ὡς εἰκὸς, ὥραν ἕαρι προσ-  
φορωτάτην ἔχουσιν. ἔπειτα πρὸς μὲν ἡμᾶς καθίησι δι’  
ἀέρος θολεροῦ, καὶ συνεπερείδων τὴν θερμότητα ταῖς  
ἀναθυμιάσεσι τρεφομένην · ἐκεῖ δὲ λεπτὸς ὢν καὶ δι-  
αυγῆς ὁ ἀήρ σκίδνησι καὶ διαχεῖ τὴν αὐγὴν, ὑπέκκαυμα  
καὶ σῶμα μηδὲν ἔχουσιν. ὕλην δὲ καὶ καρπούς αὐτοὶ  
μὲν ὄμβροι τρέφουσιν, ἐτέρως δὲ, ὥσπερ ἄνω περὶ Θήβας  
παρ’ ὑμῖν καὶ Συήνην, οὐκ ὄμβριον ὕδωρ, ἀλλὰ γηγενὲς  
ἢ γῆ πίνουσα, καὶ χρωμένη πνεύμασι καὶ δρόσοις, οὐκ  
ἂν ἐθελήσειεν (οἶμαι) τῇ πλεῖστον ὑομένη πολυκαρπία  
συμφέρεσθαι,<sup>158</sup> δι’ ἀρετὴν τινα καὶ κρᾶσιν. τὰ δ’ αὐτὰ  
φυτὰ τῷ γένει, παρ’ ἡμῖν<sup>159</sup> μὲν, εἰ σφόδρα πιεσθῇ χειμῶ-  
σιν, ἐκφέρει πολὺν καὶ καλὸν καρπὸν · ἐν δὲ Λιβύῃ, καὶ  
παρ’ ὑμῖν ἐν Αἰγύπτῳ, δύσριγα κομιδῇ καὶ δειλὰ πρὸς  
χειμῶνας ἐστί. τῆς δὲ Γεδρωσίας καὶ Τρωγλοδύτιδος, ἣ  
καθίηκει πρὸς τὸν ὠκεανόν, ἀφόρου διὰ ξηρότητα καὶ

<sup>158</sup> συμφαίνεσθαι Ald. et Bas.

<sup>159</sup> παρ’ ὑμῖν iidem.

ἀδένδρου παντάπασιν οὔσης, ἐν τῇ παρακειμένη καὶ περικεχυμένη θαλάττῃ θαυμαστὰ μεγέθη φυτῶν τρέφεται, καὶ κατὰ βυθοῦ τέθηλεν · ὧν τὰ μὲν ἐλαίας, τὰ δὲ δάφνας, τὰ δ' ἰσιδος τρίχας καλοῦσιν. οἱ δ' ἀνακαμψέρωτες οὔτοι προσαγορευόμενοι, τῆς γῆς ἐξαιρεθέντες, οὐ μόνον ζῶσι κρεμάμενοι, ὅσον βούλεται τις, ἀλλὰ βλαστάνουσιν, ... σπείρεται δὲ τὰ μὲν, ὥς<sup>160</sup> τὸ κενταύριον, ἂν εἰς ἀγαθὴν καὶ πόνα σπαρῇ χώραν, καὶ βρέχηται καὶ ἄρδεται, τῆς κατὰ φύσιν ἐξίσταται ποιότητος, καὶ ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, αὐχμῶ δὲ χαίρει, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιδίδωσιν. εἰ δὲ (ὥς φασιν) οὐδὲ τὰς δρόσους ἀνέχεται, καθάπερ τὰ πλεῖστα τῶν Ἀραβικῶν, ἀλλ' ἐξαμαυροῦται λειαινόμενα καὶ φθείρεται, τί δὴ<sup>161</sup> θαυμαστόν ἐστιν, εἰ γίνονται περὶ τὴν σελήνην ρίζαι καὶ σπέρματα καὶ ὕλαι, μὴθὲν ὑετῶν δεόμενα, μῆτε χειμῶνων, ἀλλὰ πρὸς θερινὸν<sup>162</sup> ἀέρα καὶ λεπτὸν εὐφυῶς ἔχουσαι ; πῶς δ' οὐκ εἰκὸς ἀνιέναι τε πνεύματα θαλπόμενα τῇ σελήνῃ, καὶ τῷ σάλῳ τῆς περιφορᾶς αὔρας τε παρομαρτεῖν ἀτρέμα, καὶ δρόσους καὶ ὑγρότητας ἐλαφρὰς περιεχούσας καὶ διασπειρομένας ἐπαρκεῖν τοῖς βλαστάνουσιν, αὐτῇ δὲ τῇ κράσει μὴ πυρώδη, μὴδ' αὐχμηράν, ἀλλὰ μαλακὴν καὶ ὑδροποιόν ; ξηρότητος μὲν γὰρ οὐδὲν ἀφικνεῖται πάθος ἀπ' αὐτῆς

<sup>160</sup>Pro ὥς exhibet ἡ Ald. ἢ Turn. et Vulc.

<sup>161</sup>τί δὲ Ald. et Bas.

<sup>162</sup>πρόσθερον, uno vocab. Ald. et Bas.

πρὸς ἡμᾶς, ὑγρότητος δὲ πολλὰ καὶ θηλύτητος, αὐξή-  
σεις φυτῶν, πέψεις κρεῶν, τροπαὶ καὶ ἀνέσεις οἴνων,  
μαλακότητες ξύλων, εὐτοκίαι γυναικῶν. δέδοικα δὲ, ἡσυ-  
χάζοντα Φαρνάκην αὐθις ἐρεθίζειν καὶ κινεῖν, ὠκεανοῦ  
τε<sup>163</sup> πλημμύρας, (ὥς λέγουσιν αὐτοὶ) καὶ πορθμῶν ἐπι-  
δόσεις, διαδεχομένων καὶ αὐξανομένων ὑπὸ τῆς σελήνης,  
τῷ ἀνυγγραίνεσθαι παρατιθέμενος. διὸ πρὸς σὲ τρέφομαι  
μᾶλλον, ὦ φίλε Θεών. λέγεις γὰρ ἡμῖν ἐξηγούμενος ταῦτα  
τὰ Ἀλκμᾶνος<sup>164</sup> · Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ σελάνας  
δίας, ὅτι νῦν τὸν ἀέρα καλεῖ, καὶ διάφυσιν αὐτὸν ὑπὸ τῆς  
σελήνης καθυγραινόμενον εἰς δρόσους τρέπεσθαι. κινδυ-  
νεύει γὰρ, ὦ ἑταῖρε, πρὸς τὸν ἥλιον ἀντιπαθῇ φύσιν ἔχειν  
· εἶγε μὴ μόνον, ὅσα πυκνοῦν καὶ ξηραίνειν ἐκεῖνος, αὐτὴ  
μαλάσσειν καὶ διαχεῖν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου  
θερμότητα καθυγραίνειν καὶ καταψύχειν προσπίπτουσιν  
αὐτῇ καὶ συμμιγνυμένην. οἳ τε δὴ<sup>165</sup> τὴν σελήνην ἔμπυ-  
ρον σῶμα καὶ διακαῆς εἶναι νομίζοντες ἀμαρτάνουσιν, οἳ  
τε τοῖς ἐκεῖ ζώοις, ὅσα τοῖς ἐνταῦθα πρὸς γένεσιν καὶ  
τροφὴν καὶ διαίταν ἀξιοῦντες ὑπάρχειν εἰκόασιν ἀθέα-

<sup>163</sup>Ex Ald. affertur ὥστε καὶ ἀνοίγαι πλημμύρας, ex Turn. autem et Vulc. ὥστε καὶ ἀναγωγαί.

<sup>164</sup>Ἀλκμᾶνος] Sic hunc locum restituo: Ἀλκμᾶνος. οἷα Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ Σελάνας · ὅτι τὸν Δία τὸν ἀέρα καλεῖ, καὶ φησὶν. Emendatio ex quaest. natur. 24. et fine tertii Συμποσιακῶν est sumta. Xylander. Pro Διὸς Ald. et Bas. habent asteriscum, et pro ἔρσα dant ἔργα.

<sup>165</sup>Pro δὴ habent δὲ Ald. et Bas.

τοι<sup>166</sup> τῶν περὶ φύσιν ἀνωμαλιῶν, ἐν αἷς μείζονάς ἐστι καὶ πλείονας πρὸς ἄλληλα τῶν ζώων, ἢ πρὸς τὰ μὴ ζῶα, διαφορὰς καὶ ἀνομοιότητας εὐρεῖν. καὶ ἄστομοι<sup>167</sup> μὲν ἄνθρωποι καὶ ὁσμάϊς τρεφόμενοι μὴ ἔστωσαν, εἰ μὴ ... μὴ δοκοῦσι τὴν τε<sup>168</sup> Ἀμμωνος ἡμῖν αὐτὸς ἐξηγεῖτο δύναμιν, ἠνίξατο μὲν Ἡσίοδος, εἰπὼν ·

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ ·  
ἔργῳ δ' ἐμφανῇ παρέσχεν Ἐπιμενίδης, διδάξας, ὅτι μικρῷ  
παντάπασιν ἢ φύσις ὑπεκκαύματι ζωπυρεῖ καὶ συνέχει τὸ  
ζῶον, ἂν ὅσον ἐλαίας μέγεθος λάβῃ, μηδεμιᾶς ἔτι τροφῆς  
δεόμενον. τοὺς δ' ἐπὶ τῆς σελήνης, εἴπερ εἰσὶν, εὐσταλεῖς  
εἶναι τοῖς σώμασι, καὶ διαρκῶς<sup>169</sup> ὑπὸ τῶν τυχόντων τρέ-  
φεσθαι πιθανόν ἐστι. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην, ὥσπερ  
τὸν ἥλιον, ζῶον ὄντα πύρινον, καὶ τῆς γῆς ὄντα πολ-  
λαπλάσιον, ἀπὸ τῶν ὑγρῶν φασι τῶν ἐπὶ<sup>170</sup> τῆς γῆς τρέ-  
φεσθαι, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ἀπείρους ὄντας, οὕ-  
τως ἐλαφρὰ καὶ λιτὰ τῶν ἀναγκαίων φέρειν ζῶα τὸν ἄνω  
τόπον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' οὐτεταῦτα συνορῶμεν, οὔτε  
ὅτι καὶ χώρα καὶ φύσις καὶ κρᾶσις ἄλλη πρόσφορός ἐστιν

<sup>166</sup>Pro εἰκόσιν ἀθέατοι Ald. et Bas. dant εἰκόσιν καὶ θεαταῖς; unde Xylander annotat: Si legas ἀθεάτοις, quod est *imperitis*, non *contem-  
platis*, sententia erit commoda. Hactenus Xylander. Turn. dat οὐκ  
εἰκόσιν θεαταῖς.

<sup>167</sup>σύστομοι Ald. et Bas.

<sup>168</sup>Pro τὴν τε habent ἦν γε Turn. et Vulcob.

<sup>169</sup>διαρκεῖς Bas.

<sup>170</sup>ἀπὸ Turn. et Vulc.

αὐτοῖς. ὥσπερ οὖν, εἰ, τῇ θαλάττῃ μὴ δυναμένων ἡμῶν  
προσελθεῖν, μηδὲ ᾗπασθαι, μόνον δὲ τὴν θέαν αὐτῆς  
πόρρωθεν ἀφορώντων, καὶ πυνθανομένων, ὅτι πικρὸν  
καὶ ἄποτον καὶ ἀλμυρὸν ὕδωρ ἐστίν, ἔλεγέ τις, ὡς ζῶα  
πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ παντοδαπὰ ταῖς μορφαῖς τρέφει  
κατὰ βάθους, καὶ θηρίων ἐστὶ πλήρης, ὕδατι χρωμένων,  
ὅσαπερ ἡμεῖς ἀέρι, μύθοις ἂν ὅμοια καὶ τέρασιν ἐδόκει  
περαίνειν · οὕτως ἐοίκαμεν εἶναι, καὶ τούτους ἀσκεῖν  
πρὸς τὴν σελήνην, ἀπιστοῦντες, ἐκεῖ τινες ἀνθρώπους  
κατοικεῖν. ἐκείνους δ' ἂν οἶομαι πολὺ μᾶλλον ἀποθαυμά-  
σαι τὴν γῆν, ἀφορῶντας οἶον ὑποστάθμην καὶ ἰλὺν τοῦ  
παντὸς ἐν ὕγραῖς καὶ ὁμίχλαις καὶ νέφεσι διαφαινομέν-  
ην ἀλαμπὲς καὶ ταπεινὸν καὶ ἀκίνητον χωρίον, εἰ ζῶα  
φύει καὶ τρέφει, μετέχοντα κινήσεως, ἀναπνοῆς, θερ-  
μότητος. κἄν εἰ ποθὲν αὐτοῖς ἐγγένοιτο τῶν Ὀμηρικῶν  
τούτων ἀκοῦσαι ·

Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοίπερ.

καί ·

Τόσσον ἔνερθ' αἶδαο, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

ταῦτα φήσουσιν ἀτεχνῶς περὶ τοῦ χωρίου τούτου λέ-  
γεσθαι, καὶ τὸν ἄδην ἐνταῦθα καὶ τὸν τάρταρον ἀποκεῖσ-  
θαι, γῆν δὲ μίαν εἶναι τὴν σελήνην, ἴσον ἐκείνων τῶν ἄνω  
καὶ τῶν κάτω τούτων ἀπέχουσιν. ἔτι δέ μου σχεδὸν λέ-  
γοντος, ὁ Σύλλας ὑπολαβὼν · Ἐπίσχες, (εἶπεν) ὦ Λαμπρία,

καὶ παραβαλοῦ τὸ θυρίον τοῦ λόγου, μὴ λάθῃς τὸν μῦθον  
ὥσπερ εἰς γῆν ἐξοκείλας, καὶ συγχέῃς τὸ δρᾶμα τὸ νῦν<sup>171</sup>  
ἐτέραν ἔχον σκηνὴν καὶ διάθεσιν. ἐγὼ μὲν οὖν ὑποκριτὴς  
εἰμι, πρότερον δ' αὐτοῦ φράσω τὸν ποιητὴν ὑμῖν, εἰ μὴ τι  
κωλύοι καθ' Ὅμηρον ἀρξάμενον.

Ὠκυγίη τις νῆσος ἀπόπροθεν εἰν ἀλὶ κεῖται,

δρόμον ἡμερῶν πέντε Βρεττανίας ἀπέχουσα πλέοντι  
πρὸς ἐσπέραν. ἕτεραι δὲ τρεῖς ἴσον ἐκείνης, ἀφ'esτῶ-  
σαι καὶ ἀλλήλων, πρόκεινται μάλιστα κατὰ δυσμὰς ἡλίου  
θερινάς. ὧν ἐν μιᾷ τὸν Κρόνον οἱ βάρβαροι καθεῖρχθαι  
μυθολογοῦσιν ὑπὸ τοῦ Διὸς, τὸν δὲ, ὡς υἱὸν, ἔχοντα  
φρουρὸν τῶν τε νήσων ἐκείνων καὶ τῆς θαλάττης, ἦν  
Κρόνιον πέλαγος ὀνομάζουσι, παρακάτω κεῖσθαι. τὴν δὲ  
μεγάλην ἡπειρον, ὑφ' ἧς ἡ μεγάλη περιέχεται κύκλῳ  
θάλαττα τῶν μὲν ἄλλων ἑλάττον ἀπέχειν, τῆς δ' Ὠκυγίας  
περὶ πεντακισχιλίους σταδίους, κωπήρεσι πλοίοις κο-  
μιζομένῳ. βραδύπορον γὰρ εἶναι καὶ πυλῶδες ὑπὸ πλῆ-  
θους ῥευμάτων τὸ πέλαγος. τὰ δὲ ῥεύματα τὴν μεγάλην  
ἐξιέναι γῆν, καὶ γίνεσθαι προχώσεις ἀπ' αὐτῶν, καὶ βα-  
ρεῖαν εἶναι καὶ γεώδη τὴν θάλατταν, ἣ καὶ πεπηγέναι  
δόξαν ἔσχε. τῆς δ' ἡπείρου τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ κατοι-  
κεῖν Ἕλληνας περὶ κόλπον οὐκ ἐλάττονα τῆς Μαιώτιδος,

<sup>171</sup>Pro nūn dant ἐμὸν Turn. et Vulc.

οὐ τὸ στόμα τῷ στόματι τοῦ Κασπίου πελάγους μάλιστα  
κατ' εὐθεΐαν κεῖσθαι.<sup>172</sup> καλεῖν δὲ καὶ νομίζειν ἐκείνους,  
ἡπειρώτας μὲν αὐτοὺς, νησιώτας δὲ ταύτην τὴν γῆν κα-  
τοικοῦντας, ὥς καὶ κύκλῳ περιόρυτον οὔσαν ὑπὸ τῆς  
θαλάσσης. οἶεσθαι δὲ τοῖς Κρόνου λαοῖς ἀναμιχθέντας  
ὑστερον τοὺς μετ' Ἡρακλέους παραγενομένους καὶ ὑπο-  
λειφθέντας, ἤδη σθεννύμενον τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖ καὶ κρα-  
τούμενον, γλώττη τε βαρβαρικῇ καὶ νόμοις καὶ διαίταις,  
οἷον ἀναζωπυρεῖσθαι πάλιν ἰσχυρὸν καὶ πολὺ γενόμε-  
νον. διὸ καὶ ἔχειν πρώτας τὸν Ἡρακλέα, δευτέρας δὲ τὸν  
Κρόνον · ὅταν δὲ ὁ τοῦ Κρόνου ἀστήρ, ὃν φαίνοντα μὲν  
ἡμεῖς, ἐκείνους δὲ Νυκτοῦρον ἔφη καλεῖν, εἰς ταῦρον  
παραγένηται δι' ἐτῶν τριάκοντα παρασκευασαμένους ἐν  
χρόνῳ πολλῷ τὰ περὶ τὴν θυσίαν καὶ τὸν ἄ<sup>173</sup> ... ἐκπέμπειν  
κλήρῳ λαχόντας πέλαγος τοσοῦτον εἰρεσίᾳ, καὶ χρόνον  
ἐπὶ ξένης βιοτεύειν πολὺν ἐμβάλλομεν. οὕς ἀναχθέντας,  
οὐ χρή<sup>174</sup> τύχαις, ὥς εἰκὸς, ἄλλους ἄλλαις, τοὺς δὲ δια-  
σωθέντας ἐκ τῆς θαλάττης, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰς προ-  
κειμένας νήσους, οἰκουμένας δὲ ὑφ' Ἑλλήνων κατέχειν,  
καὶ τὸν ἥλιον ὀρᾶν κρυπτόμενον ὥρας μιᾶς ἔλαττον ἐφ'  
ἡμέρας τριάκοντα · καὶ νύκτα τοῦτο εἶναι, σκότος ἔχου-

<sup>172</sup>κινεῖσθαι Ald.

<sup>173</sup>καὶ τὸν ἄ \* ] Forte ἀπόπλουν. Xylander.

<sup>174</sup>Pro οὐ χρή leg. χρῆθαι. Xylander.

σαν ἐλαφρόν καὶ λυκαυγὲς ἀπὸ δυσμῶν περιπόμενον.<sup>175</sup> ἐκεῖ δὲ διατρίψαντας ἡμέρας ἐνενήκοντα, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ φιλοφροσύνης ἱεροὺς νομιζομένους καὶ προσαγορευομένους, ὑπὸ πνευμάτων ἤδη περαιουῖσθαι · μηδ' ἄλλους τινὰς ἐνοικεῖν, ἢ σφᾶς τ' αὐτοὺς, καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποπεμφθέντας · ἐξεῖναι μὲν γὰρ ἀποπλεῖν οἴκαδε τοὺς τῷ θεῷ τρισκαίδεκα ἔτη, ἢ τριάκοντα,<sup>176</sup> συλλατρεύσαντας, αἰρεῖσθαι δὲ τοὺς πλείστους ἐπιεικῶς αὐτόθι κατοικεῖν, τοὺς μὲν ὑπὸ συνηθείας, τοὺς δὲ, ὅτι πόνου<sup>177</sup> δίχα καὶ πραγμάτων ἄφθονα πάρεστι πάντα πρὸς θυσίαις καὶ χορηγίαις, οἳ<sup>178</sup> περὶ λόγους τινὰς ἀεὶ καὶ φιλοσοφίαν διατρίβουσι. θαυμαστὸν γὰρ εἶναι, τῆς τε νήσου τὴν φύσιν, καὶ τὴν πραότητα τοῦ περιέχοντος ἀέρος, ἐνίοις δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐμποδὼν γίνεσθαι διανοηθεῖσιν ἀποπλεῖν, ὥσπερ συνήθεσι καὶ φίλοις ἐπιδεικνύμενον, οὐκ ὄναρ μόνον, οὐδὲ διὰ συμβόλων, ἀλλὰ καὶ φανερώς, ἐντυγχάνειν πολλοὺς ὄψεσι δαιμόνων καὶ φωναῖς. αὐτὸν μὲν γὰρ τὸν Κρόνον ἐν ἄντρῳ βαθεῖ περιέχεσθαι ἐπὶ πέτρας χρυσοει-

<sup>175</sup>Pro περιπόμενον leg. περισσάμενον. [Sic est nempe in edit. Francf. quod sine dubio sphalma est typographicum. Quid enim verbi est περισσάμενον? Aeque nempe corruptum hoc est atque περιπόμενον.] Caeterum in libello de oraculorum defectu harum quoque insularum et non dissimilis fabulae breviorē fecit Plutarchus mentionem. *Xylander.*

<sup>176</sup>τρισκαίδεκα ἔτη, ἢ τριάκοντα] Pro his quatuor verbis Ald. et Bas. dant unum, τρισκαιδεκάτω.

<sup>177</sup>Pro πόνου dat πολλοῦ Ald. πολέμου Turn. ποταμοῦ Vulc.

<sup>178</sup>Pro οἳ Turn. exhibet ἢ.

δοῦς καθεύδοντα. τὸν γὰρ ὕπνον αὐτῷ μεμηχανῆσθαι δεσ-  
μὸν ὑπὸ τοῦ Διός. ὄρνιθας δὲ τῆς πέτρας κατὰ κορυφὴν,  
οὓς πετομένους ἀμβροσίαν ἐπιφέρειν αὐτῷ, καὶ τὴν νῆ-  
σον εὐωδία κατέχεσθαι πᾶσαν, ὥσπερ ἐκ πηγῆς σκιδ-  
ναμένη τῆς πέτρας· τοὺς δὲ δαίμονας ἐκείνους περιέπειν  
καὶ θεραπεύειν τὸν Κρόνον, ἐταίρους αὐτῷ γενομένους,  
ὅτε δὴ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἐβασίλευσε, καὶ πολλὰ μὲν ἀφ'  
ἐαυτῶν, μαντικούς ὄντας, προλέγειν, τὰ δὲ μέγιστα καὶ  
περὶ τῶν μεγίστων, ὡς ὄνειρα τοῦ Κρόνου, κατιόντας  
ἐξαγγέλλειν. ὅσα γὰρ ὁ Ζεὺς προσδιανοεῖται, ταῦτ' ὄνει-  
ροπολεῖν τὸν Κρόνον. εἶνα δ' ἀνάστασιν τὰ τιτανικὰ πάθη  
καὶ κινήματα τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῷ. παντάπασιν ὁ ὕπνος ...  
καὶ γένηται τὸ βασιλικὸν καὶ θεῖον αὐτὸ καθ' ἐαυτὸ κα-  
θαρόν καὶ ἀκήρατον. ἐνταῦθα δὴ κομισθεῖς, ὡς ἔλεγεν ὁ  
ξένος, καὶ θεραπεύων τὸν θεὸν ἐπὶ σχολῆς, ἀστρολογίας  
μὲν ἐφ' ὅσον<sup>179</sup> γεωμετρήσαντι πορρώτατῳ προελθεῖν δυ-  
νατὸν ἐστίν, ἐμπειρίαν ἔσχε, φιλοσοφίας δὲ τῆς ἄλλης  
τῷ φυσικῷ χρώμενος, ἐπιθυμίαν δὲ τινα καὶ πόθον ἔχων  
γενέσθαι τῆς μεγάλης νήσου θεατῆς. οὕτω γὰρ, ὡς ἔοι-  
κε, τὴν παρ' ἡμῖν οἰκουμένην ὀνομάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τὰ  
τριάκοντα ἔτη διῆλθεν, ἀφικομένων τῶν διαδόχων οἴκο-

<sup>179</sup>Hic notam defectus Xylander in suo libro ut habuerit, necesse est; ita enim annotat: Ubi ante γεωμετρήσαντι est stella, nihil credo deesse, saltem quod ad sensum attinet. Forte οἷα δὴ, aut ἄτε, exciderat. Sed et pro multis aliis poteramus verba supplere, quibus sensus integri fierent: nisi Plutarchum nos non esse cogitasset.

θεν, ἀσπασάμενος<sup>180</sup> τοὺς φίλους ἐξέπλευσε, τὰ μὲν ἄλλα κατεσκευασμένος εὐσταθῶς, ἐφόδιον δὲ συχνὸν χρυσοῖς ἐκπώμασι κομίζων. ἃ μὲν οὖν ἔπαθε, καὶ ὅσους ἀνθρώπους διῆλθεν, ἱεροῖς τε γράμμασιν ἐντυγχάνων, ἐν τελευταῖς πάσαις τελούμενος, οὐ μιᾶς ἡμέρας ἔργον ἐστὶ διελθεῖν, ὥς ἐκεῖνος ἡμῖν ἀπήγγελλεν, εὖ μάλα καὶ καθ' ἕκαστον ἀπομνημονεύων. ὅσα δ' οἰκεῖα τῆς ἐνεστώσης διατριβῆς ἐστίν, ἀκούσατε. πλεῖστον γὰρ ἐν Καρχηδόνι χρόνον διέτριψεν, ἅτε δὴ παρ' ἡμῖν μεγάλας ἔχοντος καὶ τιμᾶς, ὅτε ἢ προτέρα πόλις ἀπώλλυτο, διφθέρας ἱερὰς ὑπεκκομισθείσας κρύφα καὶ διαλαθούσας πολὺν χρόνον ἐν γῇ κειμένας ἐξευρών. τῶν τοῦ φαινομένων θεῶν ἔφη χρῆναι, καὶ μοι παρεκελεύετο τιμᾶν διαφερόντως τὴν σελήνην, ὥς τοῦ βίου κυριωτάτην οὔσαν. ... ἐχομένην. θαυμάζοντος δέ μου ταῦτα, καὶ δεομένου σαφέστερον ἀκοῦσαι · Πολλὰ, (εἶπεν) ᾧ Σύλλα, περὶ θεῶν, οὐ πάντα δὲ καλῶς λέγεται παρ' Ἑλλήσιν. οἷον εὐθύς, ὀρθῶς Διμήτραν καὶ Κόρην ὀνομάζοντες, οὐκ ὀρθῶς ὁμοῦ καὶ περὶ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρας εἶναι τόπον νομίζουσιν. ἡ μὲν γὰρ ἐν γῇ καὶ κυρία τῶν περὶ γῆν ἐστίν, ἡ δ' ἐν σελήνῃ καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ σελήνῃ Κόρη τε καὶ Περσεφόνη κέκληται · τὸ μὲν, ὥς φωσφόρος οὔσα · Κόρη δὲ, ὅτι καὶ τοῦ ὄμματός, ἐν ᾧ τὸ εἶδωλον ἀντιλάμπει τοῦ βλέποντος, ὥσπερ τὸ ἡλίου φέγγος ἐνοραῖται τῇ σελήνῃ, κόρην προσαγο-

<sup>180</sup> ἀσπασαμένους vitiose Ald.

ρεύομεν. τοῖς τε περὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ζήτησιν αὐτῶν λεγομένοις ἔνεστι<sup>181</sup> ... τὸ ἀληθές. ἀλλήλων γὰρ ἐφίενται χωρὶς οὔσαι, καὶ συμπλέκονται περὶ τὴν σκιὰν πολλάκις. τὸ δὲ νῦν μὲν ἐν οὐρανῷ καὶ φωτὶ, νῦν δ' ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ γενέσθαι περὶ τὴν Κόρην, ψευδὸς μὲν οὐκ ἔστιν · ὁ δὲ χρόνος<sup>182</sup> τῷ ἀριθμῷ πλάνην παρέσχηκεν. οὐ γὰρ ἔξ μηνας, ἀλλὰ παρ' ἔξ μηνας, ὁρῶμεν αὐτὴν ὑπὸ τῆς γῆς, ὥσπερ ὑπὸ τῆς μητρὸς, τῇ σκιᾷ λαμβανομένην, ὀλιγάκις δὲ τοῦτο διὰ πέντε μηνῶν σπαροῦσαν · ἐπεὶ<sup>183</sup> τὸν γε ἄδην ἀπολιπεῖν ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὴν, τοῦ ἄδου περοῦσαν,<sup>184</sup> ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐπικρυψάμενος, οὐ φαύλως τοῦτο εἶπεν ·

Ἄλλ' ἐς ἡλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης. ὅπου γὰρ ἡ σκιά ἐπινεμομένη παύεται, τοῦτο τέρμα τῆς γῆς ἔθετο καὶ πέρας. εἰς δὲ τοῦτο φαῦλος μὲν οὐδεὶς, οὐδ' ἀκάθαρτος, ἄνεισιν, οἱ δὲ χρηστοὶ μετὰ τὴν τελευταίην κομισθέντες αὐτόθι, ῥᾱστον μὲν οὕτω βίον, οὐ μὴν μακάριον, οὐδὲ θεῖον, ἔχοντες, ἄχρι τοῦ δευτέρου θανάτου διατελοῦσι. τίς δὲ οὗτός ἐστιν · (ὦ Σύλλα) μὴ περὶ τούτων ἔρη. μέλλω

<sup>181</sup>Pro ἔνεστι \* τὸ lego ἔνεστί τι. Xylander.

<sup>182</sup>Pro ὁ δὲ χρόνος ex Ald. et Bas. in edit. Francf. citatur οὐδὲ χρόνου: verum Xylander vertit, ac si legisset οὐδὲ χρόνος: et fortasse etiam ita dederunt Ald. et Bas. admodum enim suspecta est edit. Francf. fides, cum menda typographica haud pauca in ea reperiantur.

<sup>183</sup>Pro ἐπεὶ dant εἰ Turn. et Vulc. Sed ἐπὶ vitiose Ald. et Bas.

<sup>184</sup>Pro περοῦσαν dant περ οὔσαν Ald. et Bas. πέρας οὔσαι (uti enotatum est in edit. Francf. sed videtur dedisse πέρας οὔσαν) Turn.

γὰρ αὐτὸς διηγεῖσθαι. τὸν ἄνθρωπον οἱ πολλοὶ σύνθετον μὲν ὀρθῶς, ἐκ δυοῖν δὲ μόνον σύνθετον οὐκ ὀρθῶς ἡγοῦνται. μόριον γὰρ εἶναί πως ψυχῆς οἶονται τὸν νοῦν. νοῦς γὰρ ψυχῆς, ὅσῳ ψυχὴ σώματος, ἄμεινόν ἐστι καὶ θειότερον. ποιεῖ δὲ ἡ μὲν ψυχῆς σύνοδος λόγον τῶν τὸ μὲν ἡδονῆς ἀρχὴ καὶ πόνου, τὸ δ' ἀρετῆς καὶ κακίας. τριῶν δὲ τούτων συμπαγέντων, τὸ μὲν σῶμα ἢ γῆ, τὴν δὲ ψυχὴν ἢ σελήνη, τὸν δὲ νοῦν ὁ ἥλιος παρέσχευεν εἰς τὴν γένεσιν. ... ὥσπερ οὖν τῇ σελήνῃ τὸ φέγγος, ὃν δ' ἀποθνήσκομεν θάνατον, ὁ μὲν ἐκ τριῶν δύο ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἓν ἐκ δυοῖν. καὶ ὁ μὲν ἐστίν ἐν τῇ τῆς Δήμητρος. ... ἐν αὐτῇ τελεῖν. καὶ τοὺς νεκροὺς Ἀθηναῖοι Δημητρεῖους ὠνόμαζον. τὸ παλαιὸν δ' ἐν τῇ σελήνῃ τῆς Περσεφόνης καὶ σύνοικός ἐστι, τῆς μὲν χθόνιος ὁ Ἑρμῆς, τῆς δ' οὐράνιος. λύει δ' αὐτὴ μὲν ταχὺ καὶ μετὰ βίας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἡ δὲ Περσεφὼνὴ πρῶως καὶ χρόνῳ πολλῷ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ψυχῆς. καὶ διὰ τοῦτο μονογενὴς κέκληται. μόνον γὰρ γίνεται τὸ βέλτιον τοῦ ἀνθρώπου διακρινόμενον ὑπ' αὐτῆς. συντυγχάνει δὲ οὕτως κατὰ φύσιν ἐκάτερον, πᾶσαν ψυχὴν, ἄνουν τε καὶ σὺν νῷ σώματος ἐκπεσοῦσαν, εἰμαρμένον ἐστὶ τῷ μεταξύ γῆς καὶ σελήνης χωρίῳ πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον. ἀλλ' αἱ μὲν ἄδικοι καὶ ἀκόλαστοι δίκας τῶν ἀδικημάτων τίνουσι· τὰς δ' ἐπιεικεῖς, ὅσον ἀφαγνεῦσαι καὶ ἀποπνεῦσαι ἀπὸ τοῦ σώματος, ὥσπερ αἰτίου πονηροῦ, μiasmoῦς, ἐν

τῷ πρασιότατῳ τοῦ ἀέρος, ὃν λειμῶνας ἄδου καλοῦσι, δεῖ γίνεσθαι χρόνον τινὰ τεταγμένον. εἴτα οἶον ἐξ ἀποδημίας ἀνακομιζόμεναι φυγαδικῆς εἰς πατρίδα γεύονται χαρᾶς, οἶαν οἱ τελούμενοι μάλιστα θορύβῳ καὶ πτοήσει συγκεκραμένη μετ' ἐλπίδος ἰδίας ἔχουσι. πολλὰς γὰρ ἐξώθει καὶ ἀποκυματίζει γλιχομένας ἤδη τῆς σελήνης. ἐνίας δὲ καὶ τῶν ἐκεῖ περὶ κάτω τρεπομένας, οἶον εἰς βυθὸν αὐθις ὀρῶσι καταγινόμενας. αἱ δ' ἄνω γενόμεναι, καὶ βεβαίως ἰδρύθησαν, πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ νικηφόροι περιϊστᾶσιν ἀναδούμενοι στεφάνοις πτερῶν εὐσταθείας λεγομένας, ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ ἄλογον καὶ τὸ παθητικόν, εὐήνιον ἐπικτικῶς τῷ λόγῳ καὶ κεκοσμημένον ἐν τῷ βίῳ παρέσχοντο. δεύτερον,<sup>185</sup> ἀκτῖνι τὴν ὄψιν ἐοικέναι, περὶ δὲ τὴν ψυχὴν ἄνω κουφίζομένην, ὥσπερ ἐνταῦθα τὸ περὶ τὴν σελήνην αἰθέρι, καὶ τόνον ἀφ' αὐτοῦ καὶ δύναμιν, οἶον τὰ στομούμενα βαφὴν ἴσχουσι. τὸ γὰρ ἀραιὸν ἔτι καὶ διακεχυμένον ῥώννυται, καὶ γίνεται σταθερὸν καὶ διαυγές, ὥστε ὑπὸ τῆς τυχούσης ἀναθυμιάσεως τρέφεσθαι. καὶ καλῶς Ἡράκλειτος εἶπεν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ὁσμῶνται καθ' ἄδην · ἐφορῶσι δὲ πρῶτον μὲν αὐτῆς σελήνης τὸ μέγεθος, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν φύσιν, οὐχ ἀπλῆν, οὐδ' ἄμικτον, ἀλλ' οἶον ἄστρου σύγκραμα καὶ γῆς οὔσαν. ὥς γὰρ ἡ γῆ πνεύματι μεμιγμένη καὶ ὑγρῷ μαλακὴ γέγονε, καὶ τὸ αἷμα τῇ σαρκὶ παρέχει τὴν αἴσθησιν ἐγκεκραμένον · οὕτω τῷ αἰθέρι λέγουσι τὴν

<sup>185</sup>Post δεύτερον inserunt δὲ Turn. et Vulc.

σελήνην<sup>186</sup> ἀνακεκραμένην διὰ βάθους, ἅμα μὲν ἔμψυχον εἶναι καὶ γόνιμον, ἅμα δ' ἰσόρροπον ἔχειν τὴν πρὸς τὸ βαρὺ συμμετρίαν τῆς κουφότητος. καὶ γὰρ αὐτὸν οὕτω τὸν κόσμον ἐκ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω φύσει φερομένων συνηρμοσμένον, ἀπηλλάχθαι παντάπασι τῆς κατὰ τόπον κινήσεως. ταῦτα δὲ καὶ Ξενοκράτης ἔοικεν ἐννοῆσαι θεῖω τινὶ λογισμῷ, τὴν ἀρχὴν λαβὼν παρὰ Πλάτωνος. Πλάτων γάρ ἐστιν ὁ καὶ τῶν ἀστέρων ἕκαστον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς συνηρμόσθαι διὰ τῶν μεταξὺ φύσεων ἀναλογία δοθεισῶν ἀποφηνάμενος. οὐδὲν<sup>187</sup> γὰρ εἰς αἴσθησιν ἐξικνεῖσθαι, ὥ μὴ τι γῆς ἐμμέμικται καὶ φωτός. ὁ δὲ Ξενοκράτης τὰ μὲν ἄστρα καὶ τὸν ἥλιον ἐκ πυρός φησι καὶ τοῦ πρώτου πυκνοῦ συγκεῖσθαι, τὴν δὲ σελήνην ἐκ τοῦ δευτέρου πυκνοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἀέρος, τὴν δὲ γῆν ἐξ ὕδατος καὶ πυρὸς καὶ τοῦ τρίτου τῶν πυκνῶν. ὅλως δὲ μήτε τὸ πυκνὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ, μήτε τὸ μανὸν εἶναι ψυχῆς δεκτικόν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ οὐσίας σελήνης. εὖρος δὲ καὶ μέγεθος, οὐχ ὅσον οἱ γεωμέτραι λέγουσιν, ἀλλὰ μεῖζον πολλῷ<sup>188</sup> ἐστί. καταμετρεῖ δὲ τὴν σκιὰν τῆς γῆς ὀλιγάκις τοῖς ἑαυτοῦ μεγέθεσιν, οὐχ ὑπὸ σμικρότητος, ἀλλὰ θερμότητην<sup>189</sup> ἐπάγει τὴν κίνησιν, ὅπως ταχὺ διαπερᾷ τὸν σκοτώδη τόπον

<sup>186</sup>Pro τὴν σελήνην Turn. habet τὴν γῆν.

<sup>187</sup>ἐδένα Ald. et Bas.

<sup>188</sup>Pro πολλῷ dant πολλάκις Ald. et Bas.

<sup>189</sup>ἀναθερμότητα (sic, si recte enotatum est) Ald. ἀλλὰ θερμότητα Bas. ἀλλὰ θερμότητος Turn. et Vulc.

ὑπεκφέρουσα τὰς<sup>190</sup> τῶν ἀγαθῶν ψυχὰς σπευδούσας καὶ βοώσας οὐκ ἔτι γὰρ ἐξακούουσιν ἐν τῇ σκιᾷ γενόμεναι τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν ἀρμονίας. ἅμα δὲ καὶ κάτωθεν αἱ τῶν κολαζομένων ψυχαὶ τηνικαῦτα διὰ τῆς σκιᾶς ὀδυρόμεναι, ἀλαλάζουσι διαφερόντως.<sup>191</sup> διὸ καὶ κροτεῖν ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι χαλκῶματα, καὶ ψόφον ποιεῖν καὶ πάταγον ἐπὶ τὰς ψυχὰς. ἐκφοβεῖ δ' αὐτὰς καὶ τὸ καλούμενον πρόσωπον, ὅταν ἐγγὺς γένωνται, βλοσυρόν τι καὶ φρικῶδες ὀρώμενον. ἔστι δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους βαθεῖς καὶ μεγάλους, ἓνα μὲν ἐνταῦθα διὰ στηλῶν Ἡρακλείων ἀναχεόμενον εἴσω πρὸς ἡμᾶς, ἔξω δὲ τὸν Κάσπιον καὶ τοὺς περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν, οὕτω βάθη ταῦτα τῆς σελήνης ἐστὶ καὶ κοιλώματα. καλοῦσι δ' αὐτῶν τὸ μὲν μέγιστον Ἑκάτης μυχόν, ὅπου καὶ δίκας διδόασιν αἱ ψυχαί, καὶ λαμβάνουσιν, ὧν ἂν ἤδη γεγενημένοι ἢ πάθωσιν, ἢ δράσωσι · τὰ δὲ δύο, μικρά.<sup>192</sup> περαιοῦνται γὰρ αἱ ψυχαὶ δι' αὐτῶν, νῦν μὲν εἰς τὰ πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, νῦν δὲ πάλιν εἰς τὰ πρὸς γῆν. ὀνομάζεσθαι δὲ τὰ μὲν πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, Ἡλύσιον πεδίον · τὰ δ' ἐνταῦθα, Περσεφόνης οὐκ ἀντίχθονος.<sup>193</sup> οὐκ ἀεὶ δὲ διατρίβουσιν ἐπ' αὐτὴν οἱ

<sup>190</sup> τὰς abest ab Ald. uti etiam paulo post sequens ψυχὰς, a Bas. vero absunt haec verba, τὰς τῶν ἀγαθῶν.

<sup>191</sup> προσφερόντως Ald. προσφέρονται Bas. διαφέροντας Vulcob.

<sup>192</sup> τὰς δὲ δύο μακρὰς Ald. et Bas.

<sup>193</sup> Περσεφόνης οὐκ ἀντίχθονος vide quid sit. Xylander.

δαίμονες, ἀλλὰ χρηστηρίων<sup>194</sup> δεῦρο κατίασιν ἐπιμελησόμενοι. καὶ ταῖς ἀνωτάτω συμπάρεισι καὶ συνοργιάζουσι τῶν τελετῶν, κολασταί τε γίνονται καὶ φύλακες ἀδικημάτων, καὶ σωτῆρες ἔν τε πολέμοις καὶ κατὰ θάλατταν ἐπιλάμπουσιν, ὅτι δ' ἂν μὴ καλῶς περὶ ταῦτα πράξωσιν, ἀλλὰ ὑπ' ὀργῆς,<sup>195</sup> ἢ πρὸς ἄδικον χάριν, ἢ φθόνῳ, δίκην τίνουσιν. ὠθοῦνται γὰρ αὖθις ἐπὶ γῆν συρρήγνύμενοι σώμασιν ἀνθρωπίνοις. ἐκ δὲ τῶν βελτιόνων ἐκείνων οἱ τε περὶ τὸν Κρόνον ὄντες ἔφασαν αὐτοὺς εἶναι, καὶ πρότερον ἐν τῇ Κρήτῃ τοὺς Ἰδαίους δακτύλους, ἔν τε Φρυγίᾳ τοὺς Κορύβαντας γενέσθαι, καὶ τοὺς περὶ Βοιωτίαν ἐν Λεβαδεΐᾳ Τροφωνιάδας, καὶ μυρίους ἄλλους πολλαχόθι τῆς οἰκουμένης, ὧν ἱερὰ καὶ τιμαὶ καὶ προσηγορίαι διαμένουσιν. αἱ δὲ δυνάμεις ἐνίων ἀπολείπουσιν,<sup>196</sup> εἰς ἕτερον τόπον τῆς ἀρίστης ἐξαλλαγῆς τυγχανόντων. τυγχάνουσι δὲ οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὅταν ὁ νοῦς ἀποκριθῇ τῆς ψυχῆς. ἀποκρίνεται δ' ἔρωτι τῆς περὶ τὸν ἥλιον εἰκόνοσ, δι' ἧς ἐπιλάμπει τὸ ἐφετὸν καὶ καλὸν καὶ θεῖον καὶ μακάριον, οὗ πᾶσα φύσις, ἄλλη δ' ἄλλως, ὀρέγεται. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην ἔρωτι τοῦ ἡλίου περιπολεῖν ἀεὶ καὶ συγγίνεσθαι, ὀρεγομένην ἀπ' αὐτοῦ τὸ γονιμώτατον. Λείπεται δὲ ἡ τῆς ψυχῆς φύσις ἐπὶ τὴν σελήνην,

<sup>194</sup> χρηστηρίῳ Ald.

<sup>195</sup> Pro ὑπ' ὀργῆς Ald. et Bas. dant ὑπὲρ γῆς, unde Xylander annotat: ὑπὲρ γῆς| ὕβριν sententia requirit.

<sup>196</sup> ἀπολείπουσιν abest ab Ald. et Bas.

οἷον ἔχνη τινὰ βίου καὶ ὀνείρατα διαφυλάττουσα. καὶ περὶ ταύτης ὀρθῶς ἡγοῦ λελέχθαι τό ·

Ψυχὴ δ' ἥτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότῃται.

οὐδὲ γὰρ εὐθύς, οὐδὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσα, τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ ὕστερον, ὅταν ἔρημος καὶ μόνη τοῦ νοῦ ἀπαλλαττομένη γένηται. καὶ Ὅμηρος ὧν εἶπε πάντων μά-  
λιστα δὴ κατὰ θεὸν εἰπεῖν ἔοικε περὶ τῶν καθόλου ·

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληεῖην,  
Εἶδωλον. αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν.

αὐτὸς τε γὰρ ἕκαστος ἡμῶν οὐ θυμός<sup>197</sup> ἐστίν, οὐδὲ φό-  
βος, οὐδ' ἐπιθυμία, καθάπερ οὐδὲ σάρκες, οὐδὲ ὑγρότη-  
ες, ἀλλ' ὁ διανοούμεθα καὶ φρονοῦμεν, ἥ τε ψυχὴ τυ-  
πουμένη μὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ, τυποῦσα δὲ τὸ σῶμα καὶ πε-  
ριπτύσσουσα<sup>198</sup> πανταχόθεν ἐκμάττεται τὸ εἶδος · ὥστε  
κἂν πολὺν χρόνον χωρὶς ἐκατέρου γένηται, διατηροῦσα  
τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον, εἶδωλον ὀρθῶς ὀνομάζεται.  
τούτων δὲ ἡ σελήνη, καθάπερ εἴρηται, στοιχεῖόν ἐστιν.  
ἀναλύονται γὰρ εἰς ταύτην, ὥσπερ εἰς τὴν γῆν, τὰ σώματα

<sup>197</sup>Pro οὐ θυμός ἐστιν dant εὐθυμός ἐστιν Ald. et Bas.

<sup>198</sup>Pro περιπτύσσουσα Ald. et Bas. habent lectionem monstrosam, περὶ πτύπου, unde Xylander annotat: περὶ πτύπου] Forte περιπτύσ-  
σουσα, et τύπον pro τόπον. [τόπον ergo vers. 7. pro τύπον in suo libro  
Xylander habuit.]

τῶν νεκρῶν · ταχὺ μὲν αἱ σώφρονες μετὰ σχολῆς ἀπράγ-  
μονα καὶ φιλόσοφον στέρξασαι βίον · ἀφεθεῖσαι γὰρ ὑπὸ  
τοῦ νοῦ, καὶ πρὸς οὐθὲν ἔτι χρώμεναι τοῖς πάθεσιν ἀπο-  
μαραίνονται · τῶν δὲ φιλοτίμων καὶ πρακτικῶν, ἐρωτι-  
κῶν τε περὶ σώματα, καὶ θυμοειδῶν, αἱ μὲν οἷον ἐν ὕπνῳ  
ταῖς τοῦ βίου μνημοσύναις ὀνειράσι χρώμεναι διαφέρον-  
ται, καθάπερ ἡ τοῦ Ἐνδυμίωνος · ἐπεὶ δ' αὐτὰς τὸ ἄστα-  
τον καὶ τὸ ἀπαθὲς<sup>199</sup> ἐξίστησι, καὶ ἀφέλκει τῆς σελήνης  
πρὸς ἄλλην γένεσιν οὐκ ἐᾷ ... ἀλλ' ἀνακαλεῖται καὶ κα-  
ταθέλγει. μικρὸν γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ ἥσυχον, οὐδὲ ὁμολο-  
γούμενον ἔργον ἐστίν, ὅταν ἄνευ νοῦ τῷ παθητικῷ σώμα-  
τος ἐπιλάβωνται. Τιτυοὶ δὲ καὶ Τυφῶνες, ὃ τε Δελφοὺς  
κατασχὼν καὶ συνταράξας τὸ χρηστήριον ὕβρει καὶ βία  
Τυφῶν, ἐξ ἐκείνων ἄρα τῶν ψυχῶν ἦσαν, ἔρημοι λόγῳ,  
ἢ Τύφῳ πλανηθέντι τῷ παθητικῷ χρησαμένων. χρόνῳ δὲ  
κάκεινας δεξαμένη<sup>200</sup> εἰς αὐτὴν ἡ σελήνη κατεκόσμησεν,  
εἴτα τὸν νοῦν αὖθις ἐπισπεύροντος τοῦ ἡλίου τῷ ζωτικῷ  
δεχομένη, νέας ποιεῖ ψυχάς. ἡ δὲ γῆ τρίτον σῶμα παρέσ-  
χεν. οὐδὲν γὰρ αὕτη δίδωσι μετὰ θάνατον, ὅσα λαμβάνει  
πρὸς γένεσιν. ἡλῖος δὲ λαμβάνει μὲν οὐδὲν, ἀπολαμβάνει

<sup>199</sup> τὸ εὐπαθὲς Ald. et Bas.

<sup>200</sup> κατέδειξεν Bas. idemque videtur voluisse cod. Ald. qui dat corrupte κατέδειξον: sed κατέδέξατο dant Turn. Vulc. et Bong. nisi potius hae variae lectiones ad verbum finitum κατεκόσμησεν pertinent: durum enim atque inconcinnum esset, duo verba finita sine copula coniungere: accuratius itaque in ed. Fr. debebat indicari, quo hae lectiones pertinerent.

δὲ τὸν νοῦν διδούς · σελήνη δὲ καὶ λαμβάνει καὶ δίδω-  
σι καὶ συντίθησι, καὶ διαιρεῖ καὶ κατὰ ἄλλην καὶ ἄλλην  
δύναμιν, ὧν Εἰλείθυια μὲν, ἣ συντίθησιν, Ἄρτεμις δὲ, ἣ  
διαιρεῖ, καλεῖται. καὶ τριῶν Μοιρῶν, ἣ μὲν Ἄτροπος περὶ  
τὸν ἥλιον ἰδρυμένη, τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι τῆς γένεσεως · ἣ  
δὲ Κλωθώ, περὶ τὴν σελήνην φερομένη, συνδεῖ καὶ μίγ-  
νυσιν. ἐσχάτη δὲ συνεφάπτεται περὶ γῆν, ἣ Λάχεσις, ἣ  
πλεῖστον τύχης μέτεστι. τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ  
παθητὸν ὑπ’ ἄλλων. ὁ δὲ νοῦς, ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ.  
μικτὸν δὲ καὶ μέσον ἡ ψυχὴ, καθάπερ ἡ σελήνη ἄνω καὶ  
κάτω σύμμιγμα καὶ μέγα κέρας<sup>201</sup> ὑπὸ τοῦ θεοῦ γέγονε,  
τοῦτον ἄρα πρὸς ἥλιον ἔχουσα τὸν λόγον, ὃν ἡ<sup>202</sup> γῆ ἔχει  
πρὸς σελήνην. Ταῦτ’ (εἶπεν ὁ Σύλλας) ἐγὼ μὲν ἤκουσα τοῦ  
ξένου διεξιόντος · ἐκείνῳ δὲ οἱ τοῦ Κρόνου κατευνασται  
καὶ θεράποντες (ὡς ἔλεγεν αὐτὸς) ἐξήγγειλαν. ὑμῖν δὲ, ὦ  
Λαμπρία, χρῆσθαι τῷ λόγῳ πάρεστιν, ἣ βούλεσθε.

<sup>201</sup>μέγα κέρας Luna dicitur, κέρασμα videtur interpres legisse, *mixturem*: qui sensus loco congruit, et supra σύγκραμα appellabatur. *Xylander*.

<sup>202</sup>ἡ abest a Bas.